

O. I. RADIĆ
BUDI POBOŽAN

23669

FRA IGNACIJE RADIĆ

BUDI POBOŽAN

JERONIMSKA KNJIŽNICA
UREĐUJE DR JOSIP ANDRIĆ
IZDAJE HRV. KNJIŽ. DRUŠTVO SV. JERONIMA
KNJIGA PET STOTINA TRIDESET ČETVRTA

ŠTO JE POBOŽNOST

*„Vježbaj se u pobožnosti.
Pobožnost je korisna za sve.“*

I. Tim. 4, 7-8.

KRIVI POJMOVI POBOŽNOSTI

Nesamo ljudi ovoga svijeta, već i nekoje pobožne osobe imaju krive pojmove o pobožnosti. Za nekoje pobožnost je vanjština bez utjecaja na život; drugi misle, da se pobožnost sastoji u mnogim vjerskim vježbama; u uzvišenim krepostima, u čudesnim vizijama, u sjajnim uspjesima apostolata; a imade ih, koji kažu, da pobožnost nije drugo no besplodna čustvenost ili živčana uzbuđenost. No sve su to krivi pojmovi o pobožnosti.

POBOŽNOST NIJE PUKA VANJŠTINA BEZ UTJECAJA NA ŽIVOT; VEĆ JE »POBOŽNOST ZA SVE KORISNA« (I. Tim., 4. 8.).

Doista ljudi ovoga svijeta misle, da je kršćanska pobožnost puka vanjština, neko farizejsko pretvaranje, neka sanjarska vježba »dobrih« dušica, puste riječi bez smisla, vježbe, koje duše više zaljeću, nego li usavršavaju. Tako zvane pobožne duše — kažu oni — nijesu poradi svoje pobožnosti ni radišnije ni ustrpljivije ni ljubeznije niti manje oholi ili manje sebične nego li osobe, koje o pobožnosti malo što znaju. Međutim takav je sud o pobožnosti kriv i nepravedan. Imade naime duša, koje su čiste i nevine, ponizne i ljubezne, odvažne i ustrpljive, plemenite i požrtvovne, a koje sve to moraju zahvaliti svojoj iskrenoj i djelotvornoj pobožnosti. Kad te osobe malo izbližega promatramo, lako ćemo se uvjeriti, da je veza, što je te duše imaju s Bogom, jedina sila, koja ih podržava na putu krepости i žrtve. Općenje s Bogom u molitvi, a to je pobožnost,

to je duša njihova kreposnog rada: bez te duše te osobe ne bi mogle opstojati, niti bismo ih mogli razumjeti. Unutarnji i postojani rad u službi Boga i bližnjega, nesebična krepost je bez solidne pobožnosti nemoguća. Pobožnost je Božja sila u nama.

Ali moramo žalibože priznati, da pored takvih duša imade preveliki broj preobličnih i praznih nazovi — pobožnika, koji misle, da su udovoljili svim zahtjevima pobožnosti, ako se upišu u više bratovština, ako oko vrata objese nekoliko medaljica, ako ustima izmole nekoliko krunica, ako sudjeluju kod raznih priredbi i slično. Bogu se ne sviđaju vanjski čini pobožnosti, ako nijesu povezani sa srcem i sa životom, ako nijesu odrazi unutarnje žive vjere i ljubavi; ako ti čini nijesu sredstva za svladavanje strasti i pročišćavanje srca; ako nijesu sredstva za što savršenije vršenje dužnosti svojega zvanja. Pobožnost, koja u unutarnjosti ništa ne ispravlja, koja ništa dobrog ne razvija niti podržava, pobožnost, koja ne diže, ne krijepi, ne podušepljuje, to je samo karikatura (iskvarena slika) pobožnosti. Ona pravu pobožnost samo ozloglašuje, te nije čudo, da se mnogi neupućeni promatrajući u takvim nazovi — pobožnicima svu neplodnost vjerskoga života odvrću od same pobožnosti uopće.

Prava pobožnost imade svoj korijen u duši, u Bogu. Ona imade svrhu, da nas učini čudoredno boljima i da nas s Bogom sjedini po ljubavi. Tko je pravo pobožan, taj je daleko od toga, da se sasama izgubi u vanjskim sitnicama, koje sapinju duh. On nastoji oko pravih kreposti. Vjerske su vježbe za njega sredstvo, da se usavrši, da se posveti. On se doista žrtvuje, on ljubi Boga i bližnjega. Prava je »pobožnost za sve korisna«, kako lijepo kaže sveti Pavao, jer ona molitvu povezuje sa životom, srce sa radom, dušu s Bogom. Ko je pravo pobožan, on je redovito veoma dobar.

KRŠĆANSKA POBOŽNOST SE NE SASTOJI U MNOGIM VJERSKIM VJEŽBAMA. Nekoji misle, da oni, koji mnogo mole, mnogo poste, puno se trape, koji često primaju svete sakramente, koji su upisani u više bratovština, koji rade u raznim dobrotvornim i drugim pobožnim društvima, da su već poradi toga pobožni. To bi moglo biti, ali nije uvijek. Neko bi mogao vršiti sva ta vanjska djela pobožnosti, ali ipak ne biti u pravom smislu pobožan. Mogao bi sva ta djela vršiti manjkavo, nesavršeno, a što je još gore, mogao bi ih vršiti bez dobre nakane, bez koje nijedno djelo nema pri Bogu vrijednosti. Tako ne bi dobro učinila ona majka, koja bi radi svojih pobožnosti propustila bitne dužnosti prema djeci i mužu. Ne bi razborito učinila ona kćerka, koja bi pod svaki način htjela da sluša svetu misu i onda, kad bi morala dvoriti bolesnu braću. Niti bi pametno činio onaj otac, koji bi u tolikoj mjeri postio, da bi postao nesposoban za rad i nesposoban za uzdržavanje svoje obitelji. Prava pobožnost je razborita.

Imade osoba, koje sebi same stvore svoj posebni pojam o pobožnosti. Takve sv. Franjo Saleški ovako opisuje svojoj Bogomili: »Ko prione uz post, misli, da je veoma pobožan, ako posti, premda mu je srce puno zlobe. Ne usuđuje se ni jezika umočiti u vino, pače ni u vodu zbog trijeznosti; ali se ne će ustručavati, da ga umoči u krv bližnjega klevećući ga i kudeći. Drugi će se držati pobožnim, jer dano-mice izgovara silu molitava, premda iza toga nava-ljuje na ukućane i na susjede pogrđnim riječima. Takav vrlo rado otvara svoju kesu i dijeli milostinju siromasima, ali ne će da otvori svoga srca, ne će da umiljato govori svojim neprijateljima. Takav će oprostiti svojim neprijateljima, ali ne će podmiriti duga svojim vjerovnicima, dok ga ne prisili sud. Sve te ljude drže pobožnima, ali u njima, nema ni mrve pobožnosti.«

Ne smijemo se stoga čuditi, da ljudi ovoga svijeta, kad svojim očima vide slične i druge zle posljedice krive pobožnosti, i sami za nju ne mare, dapače prezru vjerske vježbe, u kojima ne vide neko moćno oružje protiv zla, nego okove, koje ih sapinju. Djelomičnu odgovornost za takve krive nazore nose osobe, koje pobožnost snizuju do pukog formalizma i koje svojim čudnim ponašanjem daju povoda, da i samu pobožnost osude i zanemare oni, koji je najviše trebaju.

PRAVA POBOŽNOST SE NE SASTOJI:

a) u sjajnim krepostima. Krepost nije isto, što i pobožnost uzeta u strogom smislu riječi. Kreposti, pa i sama molitva, nijesu nego sredstva do prave pobožnosti. Pobožnost se sastoji u ljubavi prema Bogu i bližnjemu. Prema tomu kreposti su put do pobožnosti. Bez kreposti nema pobožnosti, ali savršena pobožnost, koja nije no savršena ljubav prema Bogu i bližnjem, sve kreposti u sebi uključuje, ona ih nosi, a ne da je one sadržavaju. Prava pobožnost se ne sastoji

b) ni u vizijama i ili proročanstvima. Sve su to darovi Duha Svetoga, koji nijesu nužno povezani sa svetošću ni sa pobožnošću. Imade svetaca, koji ih nijesu imali, a ako ih je Bog nekim osobama u obilnoj mjeri dao, to ne mora biti kao nagrada za njihove kreposti. I Kaifa je proročio, da će jedan čovjek umrijeti za narod, ali to nije bilo u duhu pobožnosti. Napokon pobožnost se ne sastoji

c) ni u duhovnim utjehama, iako one dolaze od Boga. Bog ne gleda toliko na topli osjećaj srca, koliko gleda na tvrdnu odluku volje, da vršimo Njegove zapovijedi; ne gleda toliko na uspjeh rada, koliko gleda na čistu nakanu, da se Njemu dopadnemo. Pobožnost se ne sastoji

d) ni u uspjesima apostolata, jer i pored i najsajnijih uspjeha na tom polju, koji ina-

če uglavnom ne ovise o našem radu, može duša zaboraviti na svoj unutarnji život, pa i na molitvu. Žalosnog iskustva na tom polju imademo napretek. »Mnogi zaboravljaju, da duša svez apostolata je postojana molitva, koja jedina na zemlji milost Božju priteže i čini ju plodnom.« (Tanquerey *Precis de theol. ascet. et myst.* 207.)

POBOŽNOST NIJE POJAVA ŽIVČANE UZBUĐENOSTI, koja — kako neki kažu — može pristajati abnormalnim ženicama, iznemoglim starčićima i uopće slabićima duha, ali ne razboritim i jakim duhovima. Pobožnjaci — kažu ti ljudi — nijesu nikada ni jaki ni svijetli muževi. Odgovaramo: Ne kažemo, da nema takovih, osobito ženskih, koje su abnormalne i u pobožnosti, ali slične iznimke ne smijemo uopće isključivo pripisati kršćanskoj pobožnosti, koju su takve osobe slabo shvatile i još gore u životu primijenile. Ako na svakom polju čovječje djelatnosti imade živčano utruđenih i abnormalnih osoba, ne smijemo se čuditi, da takvih imade i u svetištu. Nervoza je bolest, koja svagdje imade svojih žrtava.

Ali opet i to je istina, da ćemo na polju kršćanske pobožnosti naći najjače osobe, koje su se odlikovale i dubokim znanjem i velikom razboritošću i svetošću života i zamjernom djelatnošću. Valjda ne ćemo jednog Tomu Akvinskog, jednu Tereziju Avilsku, jednog Ivana Boska i mnoge druge svete osobe ubrojiti u abnormalne pojave poradi toga, što su bili pobožni? Pobožnost nije abnormalnost, ona je najzdraviji izražaj života. Čovjek je najmoderniji, a i najveći onda, kad je Bogu najbliži. A čovjek je Bogu najbliži onda, kad je iskreno pobožan. Prava pobožnost je redovito mirna, sređena, mudra i razbriata. Ako ima nespretnosti kod pobožnih ljudi, to su ostaci istočnoga grijeha, a ne značajne crte pobožnosti.

U ČEMU SE SASTOJI PRAVA POBOŽNOST?

POBOŽNOST PO SV. FRANJI SALESKOMU.

»Prava i iskrena pobožnost,« tako piše taj svetac svojoj Bogomili, »izvire iz ljubavi, dapače ona je sama Božja ljubav. Pobožnost je duhovna okretnost i živahnost, pomoću koje ljubav u nama, a mi zbog ljubavi za Boga radimo hitro, srdačno, marljivo. Ljubav i pobožnost se ne razlikuju više nego li plamen od vatre. Ljubav je duhovna vatra. Kad se ta vatra silno rasplamsa, zove se pobožnost.«

Pobožnost dakle nije no Božja ljubav u širem smislu. Al' budući da Božja ljubav uključuje sve kreposti, na isti način uključuje ih i pobožnost. Pobožnost nije no vježba u svim krepostima u svrhu, da se Bog što dostojnije proslavi i uzljubi. Pobožnost je »hitra, srdačna, marljiva Božja služba«. Pobožna osoba je kreposna osoba; ona je razborita, pravedna, trijezna i jaka; ona vjeruje čvrsto, nada se stalno i ljubi žarko Boga i blišnjega. Pobožna duša posjeduje čudoredne i bogoslovne kreposti.

1. **Pobožna je duša razborita.** Ona u svijetlu vjere i razuma prosuđuje sve svoje čine i upravlja ih spram svoje konačne svrhe, spram Boga, od koga sve potječe i spram koga se sve vraća. Pobožna duša povezuje svoje djelovanje s vječnošću. Ona svoj razum stavlja u službu naravne i objavljene istine. Pobožna duša u pravom je smislu mudra.

2. **Pobožna je duša pravedna.** Ona nastoji da svoju volju utvrdi u dobru, da je poveže s izvorom same dobrote, s Bogom, i tako da je i posveti, t. j. u dobru utvrdi. Pobožna duša u prvom redu nastoji u sebi odstraniti sve zapreke k dobru, te se tako sve više i više raspoložiti, da u se primi sve to veće blago Božjih milosti, pomoću kojih će ona sve to savršenije vršiti Božje zapovijedi i tako sve više napredovati u Božjoj ljubavi, u svetosti.

3. **Pobožna je duša trijezna.** Ona postojano kroti prirođenu, ali i prekomjernu sklonost k sjetilnim užicima. Ona je umjerena u jelu i u pilu, kroti srdžbu, prigušuje samopohvalu i na uzdi drži tjelesnu požudu. U govoru ona je obzirna, u vanjskom nastupu prijazna i čedna. Pobožna duša sjetilni nagon drži pod uzdom razuma i milosti.

4. **Pobožna duša je jaka.** Ona isto tako drži gnjevni nagon. Jakom rukom trsi se ona odstraniti razne zapreke, koje su na putu kreposti, a to su neukroćene strasti, nemirna mašta, hirovita volja, trostruka požuda. Ona se ozbiljno i hrabro bori protiv zla, ali i ustrpljivo i junački podnosi, čega se ne može riješiti. Ona veledušno prašta, nesebično se žrtvuje, junački ljubi. Ona znade raditi, ali što je još teže, ona znade i trpjeti. Lakše je raditi nego trpjeti. I u tom je njezina jakost.

Razboritost, pravednost, trijeznost i jakost, čudoredne su, Bogom ulivane, ali i navikom stečene kreposti; one dušu sve više prosvjetljuju, jačaju i posvećuju. One nas ipak ne sjedinjuju potpuno s Bogom: posao je to bogoslovnih kreposti vjere, ufanja i ljubavi. Pobožna duša posjeduje i te kreposti.

5. **Pobožna duša tvrdo vjeruje.** Vjeruje u jednog i trojednog Boga; vjeruje u otajstva stvaranja, otkupljenja i posvećenja. Vjeruje u božansko poslanje Crkve, u svete sakramente, u svetu misu, u Euharistiju, u vječni život. Ona vjeruje stalno, tvrdo, živo; ona prema toj vjeri živi, ona u njoj umire. Vjera povezuje dušu sa vječnom Istinom, s Bogom.

6. **Pobožna duša stalno se nada.** Kao što vjera povezuje dušu čovječju s Bogom kao vječnom Istinom, tako ju kršćansko ufanje povezuje s Bogom kao vječnom Dobrotom. Pobožna duša pouzdano se nada, da će od Boga dobiti potrebite milosti, da u borbi protiv zla do konačne pobjede ustraje i da na putu kreposti sve više napreduje. Svoje

ufanje pokazuje pobožna duša toplom, pobožnom, postojanom molitvom, i tako doista dobiva sve potrebite milosti, te se svome cilju sve više primiće. Ona je sve jača, sve kreposnija, sve svetija.

7. Pobožna duša žarko ljubi. Ta ju ljubav već na ovome svijetu združuje s Bogom. Ona dobro znade za Božju zapovijed: Ljubit ćeš Gospodina Boga svoga kao samoga sebe.« (Luka 10, 27.) Posvom snagom svojom, svom misli svojom, a bližnjega svoga kako samoga sebe.« (Luka 10, 27.) Pobožna duša za to znade i zato ona Bogu u službu poklanja svoj razum vjerom, svoju volju radom, svoje srce ljubavlju: poklanja mu pamet, srce, pa redom, sve svoje duševne i tjelesne moći. Ona vrši zapovijedi Božje, a baš to znači ljubiti Boga svim srcem, svom pameću, svim silama. I ta ljubav pobožne duše je »ustrpljiva, dobrostiva: ta ljubav ne zavida, ne hvasta se ne nadima se; ne čini, što je nepristojno, ne traži svoje, ne razdružuje se, ne misli o zlu; ne raduje se o nepravdi, a raduje se istini, sve podnosi, sve vjeruje, svemu se nada, sve trpi.« (I. Kor. 13. 4—7.).

8. Pobožna duša ljubi i bližnjega poradi Boga. Za nju je bližnji slika i prilika Božja, sin Božji, baštini neha. Ona u bližnjemu ljubi ono, što Krist u njoj ljubi, a to je neumrla duša krvlju Kristovom otkupljena i svetim krstom posvećena. Iz svega ovoga mi sa svetim Franjom zaključujemo:

9. Pobožnost je sama ljubav. Ljubav naime, koja u Boga vjeruje, u Njega se nada i Njemu se sasama daje u službu. Takva ljubav u sebi uključuje sva pravila, sve kreposti, sve zapovijedi; to je ljubav »svim srcem, svom dušom, svom snagom, svom misli«, ljubav, koja ljubi u svemu i svagdje sve ono, što Bog ljubi; ljubi — kako sv. Franjo Saleški kaže — »hitro, srdačno, i marljivo«, a mi bismo rekli savršeno. Takva ljubav, koja se sva stavlja u službu

Božju, to je ona prava pobožnost, o kojoj je ovdje govor. Biti pobožan dakle znači savršeno Bogu služiti.

SVAKI KRŠĆANIN MOŽE POSTATI POBOŽAN

Imade kršćana, koji kažu, da je pobožnost za mnoge nemoguća. A koje razloge navode? Navedimo nekoje!

ZEMLJIŠTE OBRASLO KOROVOM. Imade ih, koji kažu, da je zemljište njihovih duša u tolikoj mjeri obraslo dračem i korovom, da se ono već ne da iskrčiti i obraditi tako, da bi ono postalo sposobno, da u se primi sjeme riječi Božje. Sjeme, koje u to zemljište pada — kažu —, ne može donijeti plodova pobožnosti. Pobožnost je kod takvih duša nemoguća.

Pusto je doista zemljište naše duše; ono je posijano dračem i korovom, pa nema druge, valja ga krčiti. A to je moguće. Bog je Adamu, a preko nje ga svima nama rekao: u znoju svoga čela hranit ćeš se hljebom. To vrijedi nesamo za tjelesni, već i za duševni hljeb. Istočni grijeh posijao je u zemljište naših duša drač i korov, a to je uglavnom trojaka požuda, »požuda tijela, požuda očiju i oholost života«. (Iv. 2, 16.) »A tu požudu valja mrtviti i staviti je pod uzdu razuma i milosti. Korov neurednih strasti valja krčiti, a izrastke, koji probijaju na grijehom otrovani korijen naše naravi, valja nožem mrtvenja postojano rezati. Marno nam je obrađivati to pusto zemljište naše pokvarene naravi, a to doista možemo dostojnim primanjem svetih sakramenata ispovijedi i Pričesti, kojima se naša narav najbolje liječi i na nju se ucjepljuje nova loza Božjega života. Pokorom nam je najprije pročistiti zemljište duše naše, i to je prvi stepen pobožnosti, a onda u nj usijati sjeme Božjih riječi. Ako je to iza istočnog pada bilo ljudima malo teško, to je sada iza otkupljenja po Kristu svima moguće.

Svaka pobožna duša u prvom je redu pokornička duša. Krčiti dakle zemljište svoje duše — to je prvi stepen pobožnosti.

OPOROST ČUDI. Drugi ljudi kažu, da se pobožnost ne da složiti s opornošću čudi i s poteškoćama temperamenta, s tvrdoglavošću zlih navada, koje nam vremenom postanu druga narav. Takvi ljudi — kažu nekoji — po svojoj naravi ne mogu da postanu pobožni, naprotiv iznemogli starčići, proste ženice i drugi ljudi blage i krotke čudi kao da su za nju rođeni. Čovjek pun vrele krvi, muž neodvisan i inteligentan teško će se dati upregnuti u jaram pobožnosti, koji kao da je stvoren za one, koji su »siromasi duhom«. Oni, koji tako govore, ne znaju, što je pobožnost, ili se u njoj nijesu nikada vježbali. Koliko god bila opora i tvrda ta ljudska narav, opet je stalno, da se ona vjerskim uzgojem i kršćanskom pobožnošću dade uravnjati, uzgojiti, oplemeniti i usavršiti. Posao je to prosvjetljene pobožnosti. Pobožnost će se u takvim osobama sama prilagoditi čudi pojedinaca. Ona će živahnu čud dijelom ukrotiti i dijelom svrnuti na svoju stranu. Toliko je ona postigla kod jednog sv. Jeronima, a još prije kod sv. Pavla, koji su kao Sveci još živahnije revnovali za slavu Božju. Niti je blaga i do skrajnosti popustljiva čud bila na uštrb svetosti jednom svetom Franji Saleškom, Filipu Neriju, Ivanu Bosku; u njima je milost tu naravnu sklonost, a možda i slaboću samo oplemenila i posvetila, te su oni blagošću ne više kao slaboćom naravi, već kao silom, Božjom milošću posvećenom, za Boga predobivali i najopornije ljude. Strasti nisu uopće zapreka pobožnosti. One se doista, ne mogu sasama potrti, a još manje usmrtiti, ali se mogu upokojiti, urediti tako, da postanu pomoćnice dobra. To se postizava prosvjetljenom pobožnošću.

Teže je dakako s ustaljenim grešnim navadama. Ali kao što se klin istjerava klinom, tako se i

zla navada istjerava dobrom. Tu treba dakako odlučnosti i Božje pomoći, ali baš i to se postizava pobožnošću, koja podržavajući u dušama čvrstu želju za savršenošću sa svetim Pavlom pouzdano govori: »Sve mogu u Onome, koji me krijepi.«

Nehotične slabije strane temperamenta, makoliko one bile trdoglave, još se lakše mogu složiti s junačkom kreposti. Ako se takvih slaboća otereti ne možemo, valja ustrpljivo nositi taj nesretni teret, koji nam je na leđa naprtio istočni grijeh. Ni Sveci nijesu bili bez njega. One pogreške služe, da se podržavamo u poniznosti, a to je velika stvar. Dakle ni s te strane nema poteškoća. Nijedan čovjek nije rođen svetac, dapače svi smo rođeni u istočnom grijehu, i taj nas teret uvijek vuče dolje. Ali uza sve to svaki se čovjek može posvetiti, kao što su se doista posvetili i najinteligentniji umovi kao i pravi »siromasi duhom«. Svijetla inteligencija dragocjeni je talenat, koji se u redu naravi, a još više u redu milosti dade s velikim dobitkom iskoristiti. Samo valja htjeti, ozbiljno i odvažno htjeti. Bog to hoće, pa kad to i čovjek hoće, svrha će se stalno postići.

PUT POBOŽNOSTI POSUT TRNJEM. Ima mekušnih ljudi, koji kažu, da je put pobožnosti posut trnjem i ostrim kamenjem, pa da na njemu mora krvariti, a to da nije za današnji osjetljivi naraštaj. Kažu, da je prošlo vrijeme isposnika i sredovječnih pokornika, koji su se javno bičevali.

Priznajemo, da kršćanski pokornik uspinjući se s Kristom na Kalvariju mora poput Njega počesto zastenjati, klecati, pa i pasti, a pri tom i po koju kap krvi iz svojih žila istisnuti. Međutim to je sudbina nas ljudi iza istočnoga pada. Nema druge: mi smo grešnici, pa moramo putem pokore; mi smo borci, pa putem borbe moramo do pobjede. Kraljevski je to put križa Kristova. U prvom redu stupa Krist, slijedi Ga Njegova presveta Majka, pa

redom svi Njegovi najvjerniji sljedbenici. Toj pramtji, ako želimo u nebo, moramo se i mi pridružiti. Uz takvog vojskovođu, koji je uvijek u prvim redovima, ne će nam put pokore biti tako težak: pomoći će nam Krist. Pobožnost će nam olakotiti tegobu križa, ljubav će zavladati gorčinu pokore. Pa na tom putu nijesmo sami. Kalvarija je sva natrpana Kristovim ljubimcima. Sveti Augustin promatrajući pokore i patnje tolikih svetih duša govorio je: »Ako su mogli ovi, zašto ne bi i ti, Augustine?«

U naše razmaženo doba pokora je na putu, čišćenja svima bez razlike kršćanima neophodno za spasenje potrebita. A zato je potrebita i pobožnost, koja trpkom pokori daje ono, što strojevima daje ulje. Ulje u kolesima odstranjuje trvenje, tako i pobožnost u stroju pokorničkoga života odstranjuje trenje, koje u njemu nastaje uslijed rđe zlih navika i drugih poteškoća života. Bez ulja pobožnosti stroj se pokorničkoga života teško kreće. Treba nam onog svetog dara, što ga Duh sveti daje pobožnim dušama, a to je dar pobožnosti.

SVAKI JE KRŠĆANIN DUŽAN POSTATI POBOŽAN

Nesamo da je pobožnost za svakoga kršćanina moguća, već je ona za njega i pravna dužnost.

SVAKI KRŠĆANIN DUŽAN JE BJEŽATI ZLO, A NAPREDOVATI U DOBRU. To je međutim bez pobožnosti nemoguće. Već su stari govorili: tko ne napreduje, taj nazaduje. To vrijedi, za svakoga čovjeka. U nama imade dobrih sklonosti, koje nas priklanjaju k dobru; ali još više imade u nama i zlih sklonosti, koje poput brze rijeke lađicu našega života vuku strujom zla, pa ako ne veslamo protiv struje zla, ona će nas lako zavući u svoj vrtlog. Na toj rijeci života mi ne smijemo ni časka prestati

da veslamo suprot bujice zla, koja je u samoj našoj naravi izrovala svoj izvor. »Ili uzlaziti ili silaziti; ako prestaješ uzlaziti, nedvojbeno da ćeš pasti u ponor.« (Sv. Bernard). Svi se dakle moramo silom oduzimati sili zla, da uzmognemo napredovati u dobru. A to je bez pobožnosti, odnosno bez mrtvenja, bez molitve bez sakramenata, bez kršćanskog života veoma teško.

SVAKI KRŠĆANIN MORA SE POSTOJANO BORITI: boriti se protiv tjelesne požude, koja se je ušančila u same udove našega tijela; boriti se protiv đavla, »koji kao ričući lav obilazi tražeći, koga bi proždro«. (I. Petar); Moramo se boriti protiv svijeta, protiv opakih ljudi, koji zlim primjerima i krivim naukama zavode duše na grijeh; boriti se protiv duha oholosti, lakomosti, a osobito protiv duha bludnosti. Tjelesna požuda uvijek je u nama, koja uvijek krvavi, koja se uvijek mora liječiti, a koja se ne će nikada zacijeliti. Ali ta borba sa svoje silovitosti i neprekidnosti umara. Duši na putu borbe treba duševne utjehe, treba Božje pomoći, a tu redovito dobivamo u molitvi. Jao si ga duši, ako na putu borbe zalijeni, ako skine oružje, ako propusti molitvu! Dogodit će joj se ono, što se dogodilo i Petru. Njemu je više puta rekao Gospodin: »Bdijte i molite, da ne upadate u napast. Šimune, spavaš?« On je međutim spavao, a zato je i onako jadno pao. Borba protiv grijeha je bez postojane molitve, bez duha pobožnosti nemoguća. Još je manje moguće vršiti Božje zapovijedi bez duha pobožnosti.

ZAKON LJUBAVI, A TO JE ZAKON VRŠENJA BOŽJIH ZAPOVIJEDI, OBVEZUJE SVE LJUDE. »Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom pameću svojom«, (Deut. 6, 5—6.) rekao je Bog već na Sinajskoj gori. Isus prihvaća taj zakon i nadodaje, da taj zakon obuhvaća cijeli zakon i proroke. Ako zakon ljubavi obvezuje

sve ljude, onda ih obvezuje i zakon pobožnosti, koji i nije drugo no služba ljubavi. Ljubiti naime »svim srcem, svom dušom, svom nameću«, to i ne znači drugo, nego u žarkoj i djelotvornoj pobožnosti pokloniti Bogu svoj razum vjerom, svoju volju djelom, svoje srce ljubavlju. A to moraju svi kršćani bez razlike. Svi dakle kršćani, ako hoće Boga ljubiti, ako hoće, kao što su strogo dužni, vršiti Božje zapovijedi, onda oni moraju biti pobožni, jer jedino kao takvi bit će i vršitelji Božjih zapovijedi.

IMADE DUŽNOSTI, KOJE U STANOVITIM PRILIKAMA MOŽE VRŠITI SAMO POBOŽNA DUŠA. Tako je teška dužnost svakoga kršćanina, da živi u staleškoj čistoći. Zato se hoće pokore, budnosti i molitve. Samo izvježban i okretan vojnik može odbiti nenadanu navalu protivnika. Samo umrtvljena i Božjim strahom prožeta pobožna duša sposobna je u stanovitim prilikama oduprijeti se jakim vabilima putenosti. Hoćemo li svi u stanovitim prilikama ostati čisti i nevini, treba nam nesamo obične, već i junačke kreposti, kakvu su na primjer imali jedan Josip Egipatski, čista Suzana i drugi. Bez molitve, bez pobožnosti to ne ide.

Kolika se krepost zahtijeva od trgovca, koji bi u stanovitim prilikama mogao bez kazne povisiti cijene svojoj trgovini i tako se brzo obogatiti, ali ipak on toga ne čini, jer je priviknuo biti savjestan i pošten, a to ga je naučila duboka i prosvjetljena pobožnost. Gledajte opet činovnika: od njega se zahtijeva, da u službi javnog dobra pravedno vrši svoje dužnosti, i doista on se ne da od nikoga potkupiti, pa radi toga u mnogom pogledu strada, ali on ne očekuje druge nagrade do one, što mu je daje čista savjest. Takve kreposti — tako nužne, a žalibože tako rijetke — naći ćete kod duboko pobožnih ljudi. Bez prave, duboko pročišćene i prosvjetljene pobožnosti to bi teško išlo.

POBOŽNOST JE POTREBITA SVIM STALEŽIMA. Svi staleži moraju što bolje i što savršenije Bogu služiti. Što je kontrabas u glazbi, to je pobožnost u ljudskom životu. Ona podržava onaj temeljni zvuk, koji sve naše čine, makako oni različni bili, upravlja spram Boga. Pobožnost je magnetska igla, koja uvijek pokazuje sjeverni pol, a taj je pol Bog, vječnost, raj. Tamo spram tog pola mora da je uvijek okrenuta naša duša. Bit će okrenuta, dok je magnetizovana pobožnošću.

»Pobožnost«, piše sveti Franjo Saleški — »ništa ne kvari, već sve usavršava. Ne škodi nikakvom zvanju ni poslu, nego ih još resi i poljepšava. Svaki će ti posao biti ugodniji, ako ga prožmeš pobožnošću. Njome se ublažuju obiteljske brige, ljubav muža i žene postaju iskrenijim, vladaru se vjernije služi i svaki je posao slađi i miliji.« Nekoj osobi piše taj mili svetac: »Vi morate nesamo už ljubiti pobožnost, već činiti, da vaša pobožnost bude svima ljupka, draga, korisna i mila. Bolesnici će ljubiti vašu pobožnost, ako ih budete ljubežno tješili, vaša će vas obitelj više ljubiti, ako se vi budete više brinuli za sebe i za nju. Pobožnost izbavlja siromahe od tuge, a bogataše od pretjerane skrbi, nevoljne od očaja, sretne od oholosti, samotne od žalosti, a one, koji u društvu žive, od razvratnosti. Pobožnost je zimi vatra, a ljeti rosa. Pobožnost čini jednako korisnom i čast i prijezir, ona jednakim srcem gotovo prima žalost i radost te nas napunja divnim miljem. Vjeruj mi, draga Bogomilo, pobožnost je najslađa i kraljica kreposti, jer je ona savršena ljubav. Ljubav je mlijeko, pobožnost je skorup; ljubav je biljka, pobožnost je cvijet; ljubav je dragi kamen, pobožnost je njezin sjaj; ljubav je balzam, pobožnost je miris; blagi miris, što jača ljude i veseli anđele.« (»Bogomila«, str. 17.) Pobožnost je dakle svima korisna.

Kako ćeš postati pobožan

MOLI SE POBOŽNO

ŠTO MI ČINIMO U MOLITVI?

U MOLITVI DIŽEMO SVOJU PAMET I SVOJE SRCE K BOGU. Bog je prva nestvorena Istina. On je apsolutna Dobrota i savršena Ljepota. Tom tako visokom idealu mi se približujemo molitvom. Prosvijetljeni vjerom mi Boga u molitvi poznajemo i priznajemo Ga za svoga Stvoritelja i vrhovnog Poglavara. Tako se mi s Njime kao sa prvom Istinom spajamo. Pojačani kršćanskim ufanjem mi Bogu kao apsolutnoj Dobroti težimo. Konačno po ljubavi se s Bogom kao savršenom Ljepotom sjedinjujemo. U molitvi Bogu u službu predajemo svoj razum te u Njega vjerujemo; predajemo Mu u službu voju volju te k Njemu težimo; predajemo Mu u službu svoje srce te Ga ljubimo. I prema tomu molitva je u prvom redu čin vjere, ufanja i ljubavi, uzdignuće pameti, t. j. razuma i volje, i srca k Bogu. Razum, koji vjeruje, volja, koja djeluje, srce, koje ljubi; sav čovjek koji je spreman na rad, na Božju službu, eto molitve u širem smislu.

U MOLITVI MI SE KLANJAMO BOGU, NAŠEMU STVORITELJU I VRHOVNOMU POGLAVARU. Čovjek je između svih stvorova na zemlji jedini, koji može Boga spoznavati; a zato je on na zemlji jedini sposoban da kao zastupnik svih stvorova iskazuje Stvoritelju dostojnu počast i hvalu. Čovjek usred vasiona je kao svećenik, koji se klanja neizmjerne moći i mudrosti Božjoj. On je pozvan, da sa bogoduhim prorokom Davidom pozove svu živu i neživu prirodu, oganj i toplinu, led i snijeg, noć i dan, svijetlo i tminu, sijevanja i oblake, kitove i

sve, što se moći u vodama, sve životinje i sve ljude da blagosilju Gospoda. (Himan »Benedicite.«) Čovjek, ta kruna stvorenja, pozvan je da se u molitvi sjedini sa svim svecima i anđelima i da pjeva: »Svet, svet, svet si Gospod Bog Sabaot!« No to još nije dovoljno.

U MOLITVI SE BOGU ZAHVALJUJEMO ZA SVA DOBROČINSTVA koja u redu naravi i u redu milosti od Njega primamo; zahvaljujemo Mu zato, što nas je stvorio, otkupio, posvetio; što nam je dao razum, volju, srce, da Ga uzmognemo spoznati, da je Bog apsolutno savršeno biće, da je On sama mudrost i dobrota, od koga nam svako dobro pritječe, pa je zato »dostojno i pravedno, da mi Njemu uvijek i svagdje hvale uzdamo«. (Predslovlje.) Mi to činimo u molitvi.

U MOLITVI BOGU ZADOVOLJUJEMO ZA NANESENE UVREDE. Iza istočnoga grijeha, iza nebrojenih osobnih grijeha svaki je čovjek pred Bogom krivac i dužnik. S pokornim kraljem Davidom mora on pred Bogom priznati svoje grijehe, pokajničkim ih suzama isplakivati i skrušenim srcem od Njega tražiti oprostjenje. Grešnik mora često pred Raspetim Spasiteljem pokleknuti i bijući se u prsa s raskajanim carinikom vapiti: »Bože, milostiv budi meni grešniku!« Zadovoljština, otprošnja, skrušenost, pokajanje bitni su uslovi svake molitve, napose za čovjeka, koji je opterećen ne samo istočnim grijehom, već i osobnim grijesima.

U MOLITVI OBIČNO ISPRAŠAMO POTREBITE MILOSTI. Kad se slabi čovjek u borbi protiv đavla, svijeta i pohotnosti utječe Bogu za pomoć, tada on tu pomoć stalno dobiva. Isus Krist se svečanom zakletvom založio, da će uslišati svaku našu molitvu: »Zaista, zaista vam kažem, ako što zamolite Oca u ime moje, ja ću vam dati.« (Iv. 14, 13.) Kad se slabi čovjek u molitvi stavi u ovisnost o Božjoj moći i dobroti, kad se pun pouzdanja utječe sa-

mom izvoru snage i svjetlosti, tada postizava sve, što mu je za vremenitu i vječnu sreću potrebno. Dok duša, koja se moli, ispovijeda svemoć, dobrotu i milosrđe Božje, ona na sebe priteže obilje nebeskih darova.

U svakoj su dakle molitvi uključeni poklonstvo, zahvala, zadovoljština i prošnja. Čovjek, stvor Božji, u molitvi se klanja svome Bogu i Stvoritelju: zahvaljuje Mu za razne darove naravi i milosti; moli u Njega oprost za nebrojene grijeha i traži pomoć u borbi protiv zla. Eto što je molitva i koja je njezina svrha!

U MOLITVI SE DUŠA SPAJA S BOGOM

U MOLITVI SE DUŠA PODIŽE DO BOGA. Bog joj zato daje krila. U molitvi Bog nam rasvjetljuje razum, da Ga bolje upoznamo, pojača nam volju, da vršenjem Njegovih zapovijedi k Njemu težimo, a to je već Božja ljubav. Molitva je eminentno djelo ljubavi. Osoba, koja moli, ona ljubi; jasnije rečeno, ona vrši Božje zapovijedi; jer to znači ljubiti. I tako se duša preko molitve združuje s Bogom. Bog ju orijentira prema sebi i usposobljuje na velika djela kreposti. Sveci su bili ljudi molitve, a zato su i puno radili za promicanje Božje slave na zemlji.

Što je napokon čovjek? Čovjek je ono, što su njegove misli, njegove želje, njegova djela. Ako su mu misli niske, bit će niske i njegove želje i putena njegova djela. Naprotiv ako su mu uzvišene misli i želje, uzvišen i u neku božanstven će postati i sam čovjek. Ali baš u molitvi naše misli i želje poprimaju neki božanski karakter. U molitvi čuje duša šapat Božjih misli, osjeća toplinu Božje ljubavi; čuti žar Božjega srca. U molitvi Božje misli postanu naše misli; Božja čuvstva — naša čuvstva; Božje želje — naše želje. Duša, koja se pobožno moli, os-

jeća, misli i ljubi onako, kako osjeća, misli i ljubi sam Bog. Dakako, ne jednako u mjeri, već jednako u načinu. »Zaprosih, i dano mi je razumijevanje; i duh mudrosti obuze me.« (Mudr. 7, 7). Kako je dakle uzvišena molitva, koja nas podiže i nekako poistovjetuje s Bogom. Duša, koja moli, sudjeluje na Božjem životu, na Božjim mislima, na Božjoj mudrosti i dobroti, na Božjoj moći i veličini. Nema dakle izvrsnijeg djela na ovoj zemlji, nego se u molitvi s Bogom zabavljati, Njega ljubiti i tako se sjediniti sa najuzvišenijim predmetom, kao što je sam Bog. Nema na ovoj zemlji uzvišenije službe, do službe molitve. Ali nesamo da se u molitvi duša podiže do Boga, već

U MOLITVI BOG SE MILOSTIVO SNIŽUJE DO DUŠE. Neizmijerna je daljina između neba i zemlje, između čovjeka i Boga, a tu daljinu spaja zlatni most molitve. Oh, čudnovate Božje dobrote! U molitvi Bog govori pobožnoj duši: Dođi k meni, kad hoćeš; govori mi, što hoće; traži od mene, što trebaš, evo ja sam ti uvijek pri ruci. Takva je ljubav, najočitiji dokaz, da smo Bogu veoma blizu, da smo za Njega stvoreni, da Mu se na zemlji uvijek smijemo približiti u molitvi, kao što ćemo Ga jednom posjedovati u slavi. Koja ludost ne približavati se Bogu, kad nas On k sebi zove.

MOLITVA JE ZA VJERNU DUŠU NEKO STANJE BLAŽENSTVA I MIRA, neko prethodno stanje mira. Kao što Anđeli i Sveci na nebu gledaju Boga u svijetlu slave, tako Ga i moleća duša sa pravim užitkom promatra u svijetlu vjere. Ono, što čine blaženici na nebu, to čini i moleća duša na zemlji. Sveci u raju veličaju neizmijerna Božja savršenstva, a to isto čini i duša za vrijeme molitve. Ona u molitvi sa nekim ushitom proćućuje, kako je Bog vječan, nepromjenljiv, svemudar, svemoguć, neizmijerno svet i pravedan, dobrotiv i milosrdan, istinit i vjeran. Moleća duša veliča ova Božja savršenstva; ona ih u svojoj duši dublje proćućuje,

nego li najučeniiji bogoslov, koji nema duha molitve. Život borbe, život žrtve na ovome svijetu, za pobožnu je dušu život ljubavi. Ona bo uživa u pokori i trpljenju; a sve je to naučila u molitvi. Sada razumijem ono, što napisao Segar: »Molitva je najplemenitije zanimanje čovječje na zemlji. Ona oplemenjuje; ona diže u visine, ona čini, da sva naša djela budu dobra, razborita, prožeta Božjom milošću.« Molitva nas uzdiže do Boga; u molitvi Bog se snižuje do nas; preko molitve možemo živjeti božanskim životom i već na ovome svijetu predosjećati rajsko božanstvo.

MOLITVA JE SVIMA POTREBITA

MOLITVA JE SVIMA POTREBITA, DA SE SPASIMO. Krist govori: »Bdijte i molite (Mat. 27, 44.); pitajte i otvorit će vam se, tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se (Mat., 7, 7.); mora se uvijek moliti i nikada ne prestati« (Luk., 11. 18.). Ta je zapovijed Kristova jasna, odlučna, bezuvjetna. Jedino preko molitve mi se Bogu približavamo i od Njega dobivamo potrebite milosti za spasenje. Molitva je isto tako potrebna kao i milost. Kako se bez milosti ne možemo spasiti, tako se ne možemo spasiti ni bez molitve, koja će nam milost isprositi.

Istina je, da su sakramenti kanali Božjih milosti; ali za odrasle ta usporedba još više vrijedi za molitvu. Sakramenti davaju pojedine milosti, a molitva isprosi svaku. »Molitva je kanal, kroz koji se u našu dušu slijevaju potočići milosti; kad ovaj kanal presuši, duša uvene i presahne.« (Bona). O molitvi ovisi, da sakramenti budu za nas obilna vrela milosti; jer molitva u duši uređuje te kanaliće, te čini, da kroz njih u samu dušu protječe svaka pa i sakramentalna milost. Duša se mora molitvom raspoložiti, da u što većoj mjeri primi milost sakramenta. Bolje ćemo se ispovjediti i pričestiti, ako budemo molili.

»Nijedna stvar«, — kaže Meschler, »ne smije se od Boga očekivati, nego preko molitve; svako pouzdanje, koje se ne temelji na molitvi, prazno je; Bog ne daje nijednu milost, ako ju se ne traži, a kad udijeli tu milost, to je milost, da za nju molimo.«

Jasno je dakle, da je molitva redovito, normalno, djelotvorno i općenito, sredstvo za postignuće milosti, a prema tomu i nužno sredstvo da se spasimo.

MOLITVA NAM JE POTREBITA DA SE OD GRIJEHA ČUVAMO, ODNOSNO DA SE OD GRIJEHA OSLOBODIMO. »Grijesi su teški okovi za volju, i mi nemamo od sebe dovoljno snage da te okove raskinemo,« govorio je iz vlastitog iskustva sv. Augustin. Kad u dubini osjetnosti rogozori naslada, glas je razuma nečujan; treba da tada Bog zastraši dušu gromom vječne pravde i vječne kazne. A strah Božji postizava se molitvom. Tko ne moli, taj se Boga ne boji, taj glasa Božjeg ne čuje.

Pogledajte grešnika, sputana u okovima grešnih navika. Samo molitva može te okove pokidati. On spava na rubu vječne propasti, sama ga molitva može probuditi. Samo molitva može grešnika podići iz kala bludnih naslada. Samo Bog može razmetnom sinu dati milost osvješćenja, i to onda, kad on u molitvi podigne glavu prama očinskoj kući te se odvažno riješi, da će se vratiti k ocu svome. Prva milost razviđenog grešnika jest milost molitve. Grešnik sam, ili neko drugi treba da se za nj. moli. Bolest, glad, siromaštvo, poniženje — to su oni tajni putovi, kojim se Božja providnost poslužuje, da nehnog sina, »koji je svu svoju baštinu potrošio živeći razbludno«, privede do razviđenja i pokore. Bog mu udijeli dar molitve, molitva će otopiti led oko njegova srca i iz njega istisnuti tople suze pokajnice. Dok budu ove ispirale krivnju, u srcu će se istodobno zapaliti vatra Božje ljubavi, koja će sažeci sve, što je u njemu nečisto i grešno. Grešnik

će zamrziti grijeh, a uzljubiti pokoru i krepost. Sve će to biti plod nečije molitve. Molimo zato za obraćenje grešnika, jer je to za njih najveće djelo ljubavi.

MOLITVA JE SVIMA POTREBITA, DA SE NAPASTIMA ODUPREMO. Toliko su česti i žestoki nasrtaji đavla, svijeta i neobuzdane požude na dušu, da im se ona bez osobite Božje milosti ne može za dugo opirati. Ako se na vrijeme ne prihvaćaš stožera molitve, odnijet će te vior strasti. Čar sjetilnih užitaka može te u prvom času tako zabliti, da ne vidiš ponora, koji ispred tebe zijeva; ne vidiš vječnu kaznu; ne vidiš gubitak časti, gubitak zdravlja, uopće ništa. Živinski čovjek u tom času ne osjeća, nego fatalni nagib grijehu; i ako u tom času ne nastupi samo Božje svijetlo, da jadnom čovjeku rasvijetli ponor vječne nesreće, on će se neminovno u nj sunovratiti. Ali za to svijetlo, za taj strah Božji valja moliti prije napasti i za vrijeme napasti sa okrunjenim prorokom: Rasvijetli oči moje, da nikada ne zaspim u tmini smrti; razapni strahom tvojim tijelo moje. (Ps., 12.) Samo je molitvi tada osigurana pobjeda. Bog je svetom Pavlu za vrijeme napasti rekao: »Dovoljna ti je, Pavle, milost moja (II. Kor., 12, 9.). Slabi smo uvijek, ali smo napose slabi za vrijeme napasti. Tada moramo moliti. »Molitvom dajemo Bogu u ruke mač, da se on za nas bori.« (Scupoli). Zato »bdijte i molite, da ne upadnete u napast; duh je doista pripravan, ali je tijelo slabo.« (Mt. 26, 41). Grešne prigode imaju za nas fatalnu moć. Mnogi padnu, jer ne mole. Niko nije otpao od vjere, od kreposti, od poštenja, ako prije nije otpao od molitve. Oh, molimo: »Ne uvedi nas u napast, nego izbavi nas od zla.«

MOLITVA NAM JE POTREBITA, DA VRŠIMO BOŽJE I CRKVENE ZAPOVIJEDI. Da izvršenje zapovijedanih djela uzimadne pred Bogom svoju valjanost i svoju zaslugu, moramo ih obaviti u Bo-

žjoj milosti, a milost se isprosi molitvom. Da dakle takva djela ne budu bez duše, bez zasluge, treba da molimo. Tko ne moli, ne će Božjih zapovijedi dobro vršiti. Sveti Augustin je običavao govoriti, da onaj znađe dobro živjeti, tko znađe dobro moliti. Dobro je živjeti znači vršiti svoje kršćanske dužnosti. Kršćanski živjeti — znači moliti. Kršćanin uvijek moli: usnama, srcem, voljom, razumom, djelom, životom. Služba molitve, a to je prava pobožnost, nije drugo nego kršćanski život proveden u praksi.

MOLITVA JE POTREBNA, DA U KREPOSTIMA NAPREDUJEMO. Jasno je, da bogoslovne kreposti, vjera ufanje i ljubav, jer se odnose na Boga, ne mogu se nego Božjom pomoću u duši pobuditi. Već same te kreposti su Božje milosti, a milost se dobiva molitvom. Lijepo veli sv. Augustin: »Vjera vjeruje, ufanje i ljubav mole; ali jer ove ne mogu biti bez vjere, zato i vjera moli. Život vjere, ufanja i ljubavi ne može se održati bez molitve, te je baš molitva prvotni oblik ovih kreposti. Protivno: ne vjeruje se u Boga, jer se ne moli: ne čezne se prema nebeskim dobrima (ufanje), jer se ne moli; ne ljubi se, jer se ne moli. Molitva je neprestana vježba vjere, ufanja i ljubavi.«

Isto tako molitvom podržavamo i usavršavamo čudoredne kreposti. Molitva, osobito mislena, molitva najbolja je vježba u krepostima. Duša za vrijeme molitve stvara odluku i osnovu o kreposnom životu; a što je glavno, volja se za vrijeme molitve svrhuharavnim motivima pobuđuje, da tu osnovu izvede. Tako tko moli za poniznost, taj istodobno klicu poniznosti usađuje u svoje srce; a Bog ne može poniznoj duši, koja više živi za Njega, nego za sebe, koja se više brine za njegove interese, nego za svoje, ništa zanijekati. Toliko možemo kazati o svakoj drugoj kreposti: molitvom se mi u krepostima vježbamo, molitvom ih od Boga isprosimo. Tko pobožno i ustrajno moli, brzo će postati krepostan;

jer će ga Bog u molitvi na putu kreposti voditi i pomagati mu. Sv. Terezija je govorila: »Ja ne želim druge molitve, nego one, koja čini, da u krepostima napredujem.« Slijedimo ju!

MOLITVA NAM JE POTREBNA, DA DO KONCA U BOŽJOJ MILOSTI USTRAJEMO. Ustrajati u Božjoj milosti sve do najzadnjega daha života, izvanredna je milost, izvanredan je Božji »dar, koji se može poniznom molitvom isprositi«. (Sabor Trid., sess. VI. 15). Umrijeti baš u stanju Božje milosti, možda iza tolikih pada, iza tolikih zloporaba Božjih darova, to je milost, koju nam Bog nije dužan dati. Također ustrajati u dobru do konca — to ne znači drugo, nego primati neprestani niz djelujućih milosti, koje nam također Bog nije dužan dati. Milost konačne ustrajnosti postizava se samo molitvom. Uvijek živjeti pomoću Božje milosti kršćanski to u neku ruku znači: »uvijek moliti i nikad ne prestajati.« (Luka 18. I.). Tko dakle moli, taj će u dobru i ustrajati. Kao što pluća udišu zdravi, a izdišu pokvareni zrak, tako mora i duša neprestano udisati okrepljujući zrak Božjih milosti, a izdisati zrak svoje zloće i slaboće. Uvijek ustrajati u dobru — znači: uvijek moliti za dobro. A tko bude tako ustrajao do konca, taj će se spasiti.

Zato i mi ovo razlaganje zaključujemo sa riječima, kojima je sveti Alfonso zaključio svoju kratku, ali sočnu raspravu o molitvi: »Želio bih, da svi pisci u svojim knjigama, svi propovjednici u svojim propovijedima, svi ispovjednici u ispovijedaonici — da svi ističu potrebu molitve, da neprestano govore i govore: Molite, bez prestanka molite; jer ako budete molili, stalno ćete se spasiti, ako ne budete moliti, stalno ćete se osuditi.«

BOG ĆE STALNO USLIŠATI NAŠE MOLITVE

BOG ĆE USLIŠATI NAŠE MOLITVE, JER JE OBEĆAO. Isus Sin Božji i naš kod Oca Posrednik svečanom se zakletvom založio, da će uslišati sveku našu molbu. »Zaista, zaista vam kažem, ako što zamolite Oca u ime moje, ja ću vam dati.« (Iv., 14. 37.). Isus ne obećava lakoumno, a još se manje svečanom zakletvom zalaže za ono, što ne bi mislio ispuniti. Ako već obećanje — dugovanje vrijedi za svakoga čovjeka, to još više vrijedi za Boga, koji se obvezao sebi i nama. Isusova riječ najbolje je jamstvo, da će ispuniti ono, što je obećao, jer »nebo i zemlja proći će, a riječi moje ne će proći«. Isus nastavlja: »Sve štogod u molitvi istete, vjerujte, da ćete primiti.« (Marko, II. 24.). Sve dakle bez izuzimanja; sve štogod zatražite, primit ćete; ali zato vjerujte mojoj riječi, koja — koliko je istinita, toliko je i moćna, da ispuni, što je obećala.

BOG ĆE USLIŠATI NAŠE MOLITVE, JER JE ON SVEMOGUĆ u redu naravi i u redu milosti. Jednom je riječju Bog stvorio vasionu, anđele i čovjeka. Na jedan Mojsijev znak zbila su se velika čudesa u Egiptu i u Pustinji. Na zaziv Božjega imena, također su Ilija, Elizej, Danijel i drugi tvorili čudesa. Svemogući Bog, koji je jednom riječju stvorio svijet i koji ga svemoćnom svojom voljom uzdržava, redovitim će, a u potrebi i neredovitim t. j. čudesnim načinom udijeliti sve, što prosimo. Svemogući Bog pregiba svoju svemoć pred molitvom. Toliko je dobar. Sam je to obećao. Molitvom mi postanemo jači od paklenih duhova; jači od svojih strasti; jači od samih sebe; jaki na neki način, kao što je jak sam Bog. Pouzdavati se i u pomoć zazivati moć, mudrost i dobrotu Božju isto je, što i postati dionikom moći, mudrosti i dobrote Božje; a to znači postignuti sve, što Bog može. Slabi čovjek molitvom stvara čudesa.

BOG ĆE USLIŠATI NAŠE MOLITVE, JER JE ON NEIZMJERNO DOBAR. Bog je naš dobri Otac, koji u svemu želi usrećiti svoju djecu. Svoju dobrotu pokazuje On u darežljivosti. Radije On daje, nego li mi tražimo. »Kako Bog ne može ne čuti našu molitvu, jer je Bog, tako je ne može ne uslišati, jer je dobar,« kaže sveti Augustin. A blaženi Julijan Eymard piše: »Molitva je svemoguća, jer mjesto da se osniva na našoj slabosti, ona crpa svoju silu od samoga Boga; mjesto da bude promatranje naše bijede, ona postaje borba ljubavi.« Molimo dakle Boga Oca u ime Isusa, našega kod Njega Posrednika. On nas sam na to pozivlje: »Štogod zamolite Oca u ime moje, to ću učiniti.« Mi tada ne dolazimo pred nebeskog Oca praznih ruku, već Mu kao naknadu za zamoljenu milost pružamo sve zasluge, svu ljubav Njegova Jedinorođenog Sina; prikazujemo Mu Njegove boli, Njegovu ljubav, Njegovu smrt; jer je sve to postalo naše vlasništvo. Bog Otac ne može odbiti takvo posredovanje, niti odbiti naših molitava; tome se opire Njegova pravednost i Njegova ljubav. Tada mi više Bogu dajemo nego od Njega tražimo.« (Shneider). »Svaka molitva,« lije po veli sveti Augustin, »koja se vrši u ime Isusovo, neke je vrsti ulaznica u carstvo Božjega milosrđa; krv Spasiteljeva je potpis, Bog pozna i prima taj potpis.« Molitva je dakle toliko moćna, koliko je moćna Božja moć, Božja dobrotu, Božja ljubav.

BOG JE UVIJEK USLIŠAO MOLITVE DJECE SVOJE. Eto o tome nekoliko primjera:

Mojsije, dok je na gori Horeb molio, začuje neku viku. Narod se odmetnuo od Boga te stao pjevati i plesati oko zlatnog teleta. Pun Božjega gnjeva silazi Prorok s gore. Lice mu se žari, povrh glave strše u vis dva ognjena plamena, simboli Božje moći i Božje pravice. Rukom, kojom je vitlala sama Božja desnica, u jedan dan između ono po milijuna pobunjenog naroda Mojsije uspostavlja mir i red i nesmiljeno osvećuje povrijeđenu Božju čast. Odakle

židovskom zakonodavcu tolika sila duha? Od molitve: Mojsije je za četrdeset dana probdio na gori u molitvi i postu.

Judita čuje za nevolju svog rodnog grada. Zatvara se u svoju sobu, zaodijeva se u kostrijeti, posiplje se pepelom, za tri dana posti i moli. I slaba žena postaje sredstvom osvetničke ruke Božje; ubija Holeforna, oslobađa rodnu Betuliju od asirske opsade. Uspjeh njezine molitve.

Danijel usprkos kraljeve zabrane svakog jutra otvara prozor prema svetom gradu Jerusolimu i žarko se svome Bogu moli. Optužiše ga i bacije pred lavove, da ga proždru. Ali Bog zatvara usta lavovima i Danijel iz lavske jame izlazi neozlijeđen. Danijel je bio muž molitve.

Savla sâm davao goni, da progoni Kristove sljedbenike. Eto ga, juri prema Damasku, da ih sve poveže. Bog ga obara na putu. Savao oslijepi, ali brzo prozrije duhom. Dugo se moli. I ta molitva Kristova progonitelja Savla brzo prometne u Kristova apostola Pavla, onog apostola, koji je imao da Ime Njegovo raznese po cijelomu svijetu. Eto što može molitva. To su prava čudesa u redu milosti.

Sveta Terezija, sama bez vidljivih sredstava, iz temelja sagradila je 28 samostana, i preustrojila Red Karmelićanki. Ona je bila žena molitve. Sveti Franjo Ksaverski pokrstio je više stotina hiljada pogana; on je bio muž molitve. U naše doba braća Vra u učinila su prava čudesa na polju Katoličke Akcije u Belgiji i Francuskoj. Njihov životopisac, da protumači te vanredne pojave, upire prstom u svetu braću u času, kad su se ona i po više sati kroz noć klanjala Svetotajstvenom Isusu. I ja bih mogao isto ustvrditi o pokojnom biskupu Mahniću. On se vrlo dugo molio pred Sakramentom ljubavi. Svaki je dan obavljao sat klanjanja. Nedvojbeno je, da je otac ka-

toličkog pokreta kod Hrvata na podnožju oltara crpao svijetlo i snagu za provadanje kulturno-vjerskog preporoda kod našega naroda. Svi veliki muževi postali su moćni riječju i primjerom — »opere et sermone« — po molitvi. Molitva kod Boga može sve.

ZA KOJU STVAR SE MORAMO MOLITI?

Za što se moramo moliti? O tome nam je najbolje rečeno u Očenašu.

»SVETI SE IME TVOJE, DOĐI KRALJEVSTVO TVOJE.« Da se ime Božje nikada ne grdi, nego da se Bog posvuda i od svakoga priznaje i slavi; to molimo u prvoj prošnji Očenaša. Da se kraljevstvo milosti i Božje ljubavi što obilnije razlije u srca naša, da se Crkva Kristova što više proširi na zemlji i da napokon svi kršćani kraljevstvo milosti na ovoj zemlji zamijene sa kraljevstvom slave na nebu; to molimo u drugoj prošnji Očenaša. Proširenje kraljevstva Božjega na ovome i na drugome svijetu — eto glavnog predmeta naših molitava. Nadalje molimo:

»BUDI VOLJA TVOJA«; da naime mi, onako vjerno ispunjamo Božju volju na zemlji, kao što ju ispunjavaju Sveci na nebu. Kad nas pritisne koja nevolja, molimo s Gospodinom: »Oče, budi volja tvoja! Ako je moguće, neka me mimo ide čaša ova, ali ne kako ja hoću, nego kako ti.« (Mat. 26, 39.). Najzaslužnija i za vjerne duše najutješljivija je molitva — predati se potpuno Božjemu Srcu. Kad se u molitvi sasma Bogu pripustimo, On se tada u svakom pogledu za nas brine i ispunjava naše želje. Njegove su želje tada naše želje, a naše želje su Njegove želje. Molimo dakle sa Psalmistom: »Nauči me, Gospodine, ispunjati volju Tvoju.« (Ps. 18.). Jedinstvo naše želje s Božjom željom najveći su dar, što nam ga Bog može dati. Isprosimo ga od Boga!

»KRUH NAŠ SVAGDANJI DAJ NAM DANAŠ.« Ovime molimo, da nam Bog dade sve, što nam je potrebno za dušu i za tijelo. Tu ima više dobara.

Duhovna dobra, kao djelotvornu Božju pomoć za vrijeme napasti; bogoslovne kreposti: vjeru, ufanje i ljubav; čudoredne kreposti, kao poniznost, ustrpljivost, krotkost, čistoću, postojanost u dobru, razboritost i druge potrebite kreposti možemo u Boga uopće i bezuvjetno tražiti; one su nužna sredstva, da se spasimo i posvetimo. Kažem uopće bezuvjetno; jer kao što Bog hoće naše spasenje i posvećenje, tako On hoće i sredstva, koja tome cilju vode, a ta sredstva su bogoslovne i čudoredne kreposti. Tako možemo moliti: Daj mi, Bože, na svaki način, da ja u Te vjerujem, da se u Te ufam, da Te ljubim, barem u onoj mjeri, koliko su mi te kreposti potrebite da se spasim. Kažem u onoj mjeri; jer je moguće, da u posebnom slučaju nije Bog odlučio, da mi na ovome svijetu dade neki viši stupanj milosti odnosno i neki viši stupanj slave na nebu; pa u tom slučaju za stanovitu mjeru duhovnih dobara možemo moliti samo u ovisnosti o Božjoj volji: pouzdajući se uglavnom u Božju mudrost i dobrotu. Po nauči sv. Franje Saleskoga mi moramo naš spas i naše savršenstvo onako željeti, kako ga želi sam Bog; dosljedno moramo željeti milosti u onoj mjeri, u kojoj nam ih dragi Bog želi udijeliti. To je za nas najbolje i najsigurnije.

Vremenita dobra, neophodno nužna za uzdržavanje života, kako na pr. svagdanji kruh — možemo također bezuvjetno tražiti, u čvrstoj nadi, da Onaj, koji hrani ptice nebeske i čini da rastu ljljani u polju, ne će dozvoliti, da mi od gladi poginemo; naravski uz uvjet, da i mi ne prekrstimo ruke, nego da radimo prema onoj: pomози si sam i pomoci će ti Bog. Za druga dobra, koja nam nijesu neophodno nužna, — kao za zdravlje

za bogatstvo, za sreću, za uspjeh u radu — možemo moliti, ali uz uvjet, u koliko su nam ta dobra korisna za vječni spas duša.

Kojim ćemo redom ta dobra prositi? Najprije moramo tražiti kraljevstvo nebesko i pravdu Njegovu, a tek onda kraljevstvo zemaljsko. Ako tako ne postupamo, već u prvom redu tražimo vremenita dobra, a tek onda duhovna i vječna, Bog nas ne će uslišati; jer ako u nama nema kraljevstva Božjega, kraljevstva pravice i Božje ljubavi, onda bi nam kraljevstvo zemaljsko moglo samo škoditi. »Bogobojazan i pravedan čovjek dobro će upotrebljavati i zdravije i novac i učenost i druge darove; ali ne će tako činiti čovjek mekoputan, nepravedan i onaj, u kome nema dovoljno straha Božjega. Bog stoga radije podnosi naše mrmljanje, nego da nas umiri darovima, koji bi nam mogli biti na propast.« (Lehen).

Salamon je molio za najveće duhovno dobro na ovome svijetu — za mudrost, a radi toga dobio je i ono, što nije tražio. »Jer si tražio i nijesi molio za dug život, za bogatstvo, eto učinio sam ti po tvojoj riječi. Ali i ono, što nijesi molio, dao sam ti, bogatstva naime i časti.« (Kraljeva, 3, 11—13).

»OTPUSTI NAM DUGE NAŠE« — dalje molimo u Očenašu. U grijehu smo rođeni; grijehu smo postojano skloni, nebrojeno grijeha dnevno počinjamo; pa nam ne preostaje drugo, nego da kao veliki dužnici neprestance u molitvi molimo Boga za oprost. Milosrdni Bog oprostit će naše krivnje, samo da i mi kao sinovi jednog nebeskog oca oprostimo onima (braći našoj), koji su nas uvrijedili.

»NE UVEDI NAS U NAPAST, NEGO IZBAVI NAS OD ZLA.« Napast je put grijehu, put zlu. Mi molimo, da nas Bog ojača protiv oholosti puti (sjetilna požuda) i protiv oholosti duha; da nas čuva od opakog svijeta; da nas oboruža protiv đavla. Mi smo uopće vrlo slabi, a u teškim napasti-

ma bismo stalno podlegli, da nam Bog u pomoć ne pritekne. Tu pomoć mi isпросimo molitvom. Molimo dakle, da Bog odvрати od nas pogibeljne napasti, odnosno da nam dađe milost, kako bismo ih uzmošli svladati. Napast bježi ispred molitve. Molitva razara zavodljivu dražest strasti i tupu zamamljivost naslade. Tko moli, taj ne griješi.

Molimo dakle, da se kraljevstvo Božje širi, da se volja Božja od svih ispunja. Molimo za svagdanji kruh, za napredak u krepostima, za ustrpljivost u nevoljama, za pouzdanje u kušnjama, za postojanost u dobru sve do smrti. Molimo za Crkvu, za Papu, za svećenike, za sve ljude. Napose molimo za obraćenje grešnika. Neka nas molitva na ovoj zemlji ujedini u Božjoj ljubavi, da nas jednom uzmogne ujediniti i u vječnoj slavi.

USMENA MOLITVA

Mi u molitvi govorimo Bogu nesamo srcem, nego i jezikom.

USMENA MOLITVA JE VRLO KORISNA. Usmenu molitvu obavljao je naš Spasitelj. On je prvi glasno molio Očenaša i naredio je i nama da ga molimo. Uoči svoje smrti izrekao je svoju veliku svećeničku molitvu: »Oče, dođe čas, proslavi svoga Sina.« (Ivan, 17). Dugo se na glas molio u Getsemanskom vrtu, molio se i na križu. Po Njegovu primjeru i Crkva, Njegova zaručnica usmeno moli pri svim božanskim službama, pri prikazivanju svete mise, pri dijeljenju sv. sakramenata, i pri tako zvanoj molitvi časoslova (Brevira). To je, recimo tako, službena molitva Crkve. Crkva preko svojih svećenika moli svojim jezikom.

Dok mi sa nekim razumijevanjem i sabranošću pratimo sadržaj i smisao molitvenih riječi, u srcu će se malo pomalo zapaliti vatra pobožnosti. Što

je gorivo za vatru, to su usmene molitve za dušu. Ono, što usne svijesno izgovaraju, to će i srce proćutati. Dušama, koje su pale u duševnu tromost i mlakost, mora se osobito preporučiti, da što revnije obavljaju svoje usmene molitve. Kad je srce ledeno i bešćutno, kad je duh brigama razdvojen i poslovima iscrpljen, tada se doista teško toplom molitvom do Boga uzdići. Ali što neposredno ne mogu ni duh ni srce, to se može pomoću osjetila. Tada valja pokleknuti, uprijeti svoj pogled u Propetoga, te što sabranije izgovarati Očenaš, Vjerovanje, Zdravo Kraljice, i druge molitve. I što dulje budemo molili, tim će se brže duh razvedriti, srce omekšati i na pobožnost ganuti. Usmena molitva iskresat će i u hladnoj duši iskru pobožnosti. »Kad se radi o tome, da ozdravimo neku dušu, kojoj se zagadila molitva, mjesto da je beskorisno uvjeravate o shodnosti molitva, recite joj samo: Molite, molite! — i ona će brzo osjetiti milinu molitve. Unutarnja molitva, koju podržava formula, to je prva Božja milost. Po ovoj molitvi duša dobiva, što traži; ona dobiva ono, što ju neposredno čini boljom; dobiva više vjere, više ljubavi, više ustrpljivosti, više moralne snage.« (Guibert, Pieté).

USMENA MOLITVA JE USPJEŠNO SREDSTVO PROTIV RASTRESENOSTI. Duša je u molitvi i poradi toga rastresena, što duh kao da katkada nema, ili ne zna, čime bi se u molitvi bavio. Tako na primjer duša, koja polagano izgovara litanije Presvetoga Srca, koje litanije sadržavaju toli duboku i toli utješnu nauku o božanskoj osobi našega Spasitelja, nemoguće je, da za duže vremena bude rastresena, ako i samo malo pripazi na smisao riječi; jezik će malo pomalo sa sobom povući i duh, te će osoba doći do toga, da moli, nesamo usnama već i srcem. Ta u čovjeku su sve njegove osjetno-duševne moći povezane. To vrijedi za Vjervanje, Zdravo Kraljice i za druge liturgične molitve, koje pružaju duhu toliko bogatu, ali i toliko

utješnu duševnu hranu. Samo tu hranu valja dobro prožvakati, da proćutimo njezinu milinu. Sa malo više svijesnog promišljanja valja izgovarati toliko svete riječi. Udubiti se u njihov vjerski sadržaj. Ovakva (refleksivna) molitva može nadomjestiti i razmatranje osobito kod onih osoba, koje se razmatranju ne mogu priviknuti. Ovo vrijedi za svaku usmenu molitvu, koju vjernici obavljaju pojedinačno.

ZAJEDNIČKA JAVNA MOLITVA JE VJERNICIMA VEOMA KORISNA. Javna zajednička molitva lakše od Boga ispraša milosti potrebite cijeloj zajednici. Sveti Toma piše, da je nemoguće, da ne bi Bog uslišao molitvu mnogih: »Nemoguće je da molitve mnogih ne budu uslišane, ako mnoge molitve postanu na neki način jedna.« Veći dio ljudi ne poznaje, nego usmenu molitvu, po kojoj dolazi do vječne sreće. Usmena je molitva kraljevski put neba, zlatne stepenice, po kojima anđeli silaze i uzlaze od neba na zemlju i od zemlje na nebo, gore noseći molbe, a dolje milosti. Usmena molitva određuje molitveno jedinstvo katoličkomu svijetu; ona je jaki glas ispovijedanja vjere, koja gane i oduševljava dobre, svladava nevjernike i dosađuje nebesima; a osobito kada vjernici, sakupljeni u procesijama i hodočašćima, izlaze na javne putove, prelaze šume, gradove moleći svetu kronicu, litanije Svetaca i pjevajući pobožne pjesme. Ovi su narodi Božja vojska na zemlji.« (Meschler). Ovo napose vrijedi, kad vjernici zajednički prisustvuju svetoj misi; kad se Janje Božje žrtvuje na oltaru za grijehe svijeta. Vrijeme je to najzgodnije, da vjernici preko Krista Hostije na oltaru zadovolje za svoje grijehe, da isprose potrebite milosti. i da vječnomu Ocu podadu najveću počast, najveću hvalu i zahvalu. Javne liturgične molitve Crkve otvorene su za zajedničku molitvu vjernika. Samo valja što dublje prodrijeti u smisao toliko krepkih, a sadržajem toliko bogatih crkvenih molitava.

KAKO ĆEMO USMENE MOLITVE OBAVLJATI

a.) Pratiti smisao molitvenih riječi i pobuđivati čuvstva, koja riječi sadržavaju. To je najidealnije, samo da se dade postići. Molitva jezika bi se tada skladala sa molitvom srca. Jedna bi molitva podupirala drugu. Usmena se molitva ne bi tada izrodila, u makinalno izgovaranje riječi, koje sapinju duh, već bi ona neprestance u dušu dovažala izvor bistrih voda, koje bi ju krijepile. Tada se molitveni žar ne bi gasio, a još manje bi se duh mehanizirao. Idealno doista; ali takva molitva, osim rijetkih slučajeva vrlo je teška. Tada bi se moralo izgovarati samo toliko riječi, koliko bi ih duh i srce mogli probaviti. To bi moglo proći, kad se radi o nepropisanim molitvama; slobodno ti je za Gospino Ružarje upotrijebiti nekoliko sati. Ali to ne bi išlo kod liturgičkih molitava (brevir, ritual, misal), koje su oblikom doista kratke, ali sadržajem toliko sočne, da bi i sabraniji i poučeniji duhovi trebali mnogo vremena, da tu obilnu molitvenu građu umom i srcem u tako kratko vrijeme probave. To je posao razmatranja, a nije posao usmene molitve. Sveta misa i drugi liturgični čini ne smiju se preko vremena produljivati. Zato tvrdimo: ma koliko bilo idealno pratiti smisao pojedinih riječi i pobuđivati čuvstva, koja te riječi podržavaju, to je za ogromnu većinu ljudi prilično teško, a za poprečnu publiku moralno nemoguće. Zato je shodnije

b.) Pozornost vratiti na osnovnu misao, koju stanovita molitva sadržava. Tu osnovnu misao nije teško pronaći. Svaki dobri molitveni obrazac ima svoju naročitu svrhu, koja se riječima ovdje ondje jasno izražava. Sve stoji do toga, da se ta glavna molitvena misao što pomiče kroz samu molitvu utvrdi. Tako na primjer, kad izgovaram službu muke Isusove, bit će uopće muka Isusova predmet moje molitve i raz-

matranja, a pojedine značajnije riječi i činjenice u svoje vrijeme će mi u pamet dozivati tu osnovnu misao. Kad molim svetu Kronicu, sjećat ću se neprestano otajstva, koja kroz onu deseticu razmatram; a kad molim Gospine litanije, veličat ću i neprestanim pohvalama obasipati Blaženu Djevicu. Dakle jedna glavna poklonstvena misao treba da prožme molitelja, a pojedine će riječi tu misao podržavati i razvijati.

Kad molim sveti Oficij (Svetu Službu) kojega sveca, predstaviti ću si njegovu duhovnu sliku; uočiti ću glavnu krepost, u kojoj se onaj Svetac odlikovao, a koju ja nemam; bacit ću tada pogled na svoju bijedu, a pri tomu ću moliti Boga, da mi zagovorom onog sveca u tom pogledu pomogne. Tada dok ja kroz molitvu podržavam misao, svaka moja riječ postaje molitva. Kad pri izgovoru psalama ne bih razumio smisla, a možda ni riječi psalma, ili ne bih imao vremena, da to promozgam, onda ću moliti Gospodina, da i te — za me neshvatljive riječi — blagohotno primi kao izraz mojeg štovanja, zahvale i prošnje. I to je molitva.

U iznimnim slučajevima, poradi slaboće duha ili u utruđenosti živaca, ili jer nas druga koja skrb zaokuplja te se na molitvu ne možemo sabrati, onda možemo moliti dobrom nakanom.

c.) Pobuditi dobru nakanu znači posvjedočiti Gospodinu, da primi, kad Mu mi ne možemo na poklon prikazati naš razum razumijevanjem (molitva) ni naše srce čuvstvovanjem, i ono puko izgovaranje riječi, onaj poklon tijela, ono sklapanje ruku kao dokaz naše vjernosti; pripuštajući se uostalom Njegovoj očinskoj dobroti. I ovakva u pojedinim prilikama jedino moguća molitva dobra je i Bogu mila. Pored naše običajne rastresenosti nastojmo tokom molitve pobuditi ovakvu molitvenu nakanu, koja će učiniti, da i naša

»mehanička« molitva bude ipak Bogu ugodna, kad Mu druge za čas ne možemo prikazati.

Uopće molimo čedno obzirom na tijelo, po mogućnosti klečeći (reverenter quoad situm corporis); razgovijetno obzirom na glas (distincte quoad vocem); pažljivo obzirom na pamet (attente quoad memoriam); razumljivo obzirom na smisao riječi (intelligenter quoad intellectum); žarko i pobožno obzirom na volju i srce (ardenter et devote quoad voluntatem).

KOJE MOLITVE DA MOLIMO?

(Obrasci molitava)

Sveta Crkva posjeduje najljepše obrasce molitava. Neke su molitve sastavili sami Bogom nadahnuti ljudi, te se za njih može kazati, da su od Boga potekle. Druge su molitve sastavili učenici i sveti muševci. Ove su molitve odlikuju bogatim vjerskim sadržajem, ljepotom forme, jezgrovitošću, jasnoćom i starinom. Crkva ih je mnoge uvrstila u svoju liturgiju i tako su one postale molitvom Crkve. Navedimo neke:

OČENAŠ. Zbog svojeg sadržaja i zbog svoje primjenljivosti svim potrebama naše duše, Očenaš nosi očiti znamen svog božanskog izvora. Očenaš nas je naučio moliti sam naš Spasitelj. U Očenašu Bog Otac poznaje govor svoga Sina i našeg kod Njega Posrednika. U Očenašu mi se molimo riječima, koje nam sam Bog na usne stavlja. Očenaš u svojoj kratkoći sadržava sve, što spada na bitni predmet naših molitava. U Očenašu naći će i najprostiji i najučeniji čovjek sve, za što se on mora Bogu moliti. Dok je Očenaš izražaj želja kršćanskog srca, ostat će on zajednička molitva svih kršćana. »Očenaš je savršeni oblik molitve, pun misli i ideja, pun velikih i uzvišenih prošnja, on zahvaća cijelo naše biće, sve, što ima najvišega i najnižega, vremenitoga i

vječnoga, te je, kako sveti oci kažu, kratki sadržaj Evandjelja.« (Meschler).

ZDRAVO MARIJO je najuzvišeniji, najmiliji i sadržajem najbogatiji pozdrav, kojim je poslanik Božji oslovio prečistu Djevicu, kad je imala postati Bogorodicom. Blagoslovena ti među ženama i blagosloven plod utrobe tvoje; riječi su, kojima je Duhom Svetim nadahnuti Elizabeta čestitala majci Božjoj upućenje Sina Božjega. Sveta Marijo... — riječi, kojima Crkva od one, koja je puna milosti, prosi nužne pomoći sada, a osobito na čas naše smrti. Oh, kako je Mariji mio taj doista i po svom početniku i po svom sadržaju anđeoski pozdrav.

Kad iz tih pozdrava spletemo cijeli vijenac, razmatrajući redom za svakih deset Zdravo Marijo po jedan događaj iz života Marijina, koji je u tijesnom odnosu sa Njezinim Sinom; kad Mariju sjećamo otajstva upućenja, rođenja, muke i smrti Sina njezina, a našega Spasitelja, i kad ju sjećamo Njegova uskrsnuća, uzašašća na nebo i dolaska Duha Svetoga; kad ju napokon sjećamo kako je ona uznešena na nebo i tamo okrunjena kraljicom neba i zemlje, a kroz to vrijeme neprestanim završetkom — do 50, do 150 puta — opetujemo Zdravo Marijo, Sveta Marijo, tada mora da se ona gane na naše molitve. Molitva Svetog Ružarja jest rukovijet najljepših i Mariji namilih duhovnih ruža, koji joj mi podati možemo. A sa njezinim litanijama mi našoj majci pletemo krunu sastavljenu iz najčišćih bisera; mi u koru Anđela, Patrijarha, Proroka, Apostola, Mučenika, Priznavalaca, Djevica i svih Svetaca proglasujemo Bogorodicu svojom kraljicom. Doista molitve, kojima Crkva slavi Bogorodicu, sjajni su biseri na njezinoj kruni. Molimo svaki dan, barem jedan treći dio svetog Ružarja.

PSALMI od Duha Svetoga nadahnuti, najstarija su molitva Crkve. U tim uzvišenim himnama Staroga Zavjeta mi slavimo Boga kao svoga zakonodavca, kao svoga kralja, svoga učitelja, svoga Mesiju, kao zaručnika Crkve. Sa udivljenjem u psalmima promatramo djela i čudesu Božja; veselimo se zakonu Božjemu, kajemo se za svoje grijehe; molimo se, zahvaljujemo se, ponizujemo se, skrušujemo se. U psalmima ćemo naći sebe, u svim mogućim stanjima ljudske bijede: u nemoći i potištenosti, u pouzdanju i utjesi, u radosti i ljubavi. Tu se s ljudske bijede potištena duša na krilima pouzdanja diže prema Bogu, jedinom osvetniku za zlo i nagraditelju za dobro. U psalmima duša nalazi sebe, da se ponizi, a nalazi i Boga, da ju podigne. »Ako psalam moli, molite i vi; ako psalam plače, plačite i vi; ako se psalam veseli, veselite se i vi; ako se psalam nada, nadajte se i vi; sve, što je tu opisano, naše je ogledalo.« (Sv. Augustin). Doista psalmi kriju u sebi blago sakriveno, koje valja umnom refleksijom u razmatranju iskopati i srce u toploj molitvi prisvojiti. Oh, koliko se proučavanje psalama isplaćuje, osobito svećenicima, koji su obvezani na dnevnu molitvu Brevira.

VJEROVANJE je kratko, ali iscrpivo ispovijedanje naše vjere. Riječi su Vjerovanja tako jednostavne, a tako duboke; one bi na vjerski i na moralni život vjernika morale vršiti isto jak i odlučan utjecaj; ali zato valja Vjerovanje moliti polagano, razgovijetno, sa shvaćanjem i prihvaćanjem.

LITURGIČNE MOLITVE, osobito one u božanskom Oficiju, u svetoj misi, pa one, koje se nalaze u Rimskom ritualu (obredniku) te molitve, koje Crkva upotrebljava pri liturgičkim činima, iza objavljenih molitava zaslužuju naše najviše štovanje. U njima nalazimo srčiku vjere i morala. Nigdje ne ćemo naći molitava, koje bi uz što dublju vjersku sadržinu u sebi združile toliko jakih pobuda za

krepost, koliko baš u ovim sočnim i obrazloženim crkvenim molitvama. Tu Crkva moli i naučava. Te su molitve sastavili sveti i učeni muževi, crkvena ih je tradicija posvetila i uvela u svoju liturgiju. Tu Crkva moli za ono, što vjeruje. Te su molitve kratke i sočne; valja proučavati njihovu sadržinu i oblik; povezati ih sa njihovom liturgičnom svrhom. Tek ćemo onda otkriti u njima zdravu vjersku srčiku, pravo sjeme Božje riječi.

DRUGE MOLITVE. Osim objavljenih i strogo liturgičkih molitava imade još i drugih, koje su porazbacane po raznim molitvenicima. Njihov je broj vrlo velik; ali nijesu one jednako vrijedne; imade ih dobrih, a imade ih i loših. Za molitve valja uopće paziti, da budu bogoslovski ispravne i poučne; da budu iskre, koje rasvjetljuju razum i rasplamćuju volju; da budu izljev žive vjere, čvrstog pouzdanja i žarke prošnje; da budu kratke i oblikom dotjerane; da budu molitve, koje nas Bogu približavaju. Takvih molitava nema baš previše.

Ali i teško je naći molitava, koje bi svima pristajale; različite su duševne potrebe i sposobnosti pojedinaca. Radi toga svakomu je dozvoljeno, da prema svojim potrebama, znanju i ukusu bira, dapače da i sam sastavi svoje molitve. Više puta sam Bog preko tih duša moli. Tako su molili i veliki Sveci, a njihovi molitveni obrasci, bili su vrlo osebniji i redovito vrlo kratki. Tako sveti Franjo kroz cijele noći ne bi više puta znao drugo izlanuti nego: »Bog moj i sve moje!« A sveta Terezija: »O Bože, daj da trpim ili da umrem.« I tako je prvi postao asiškim, a druga karmelskim serafinom. Ali valja ipak pripaziti, da ne bi neuki i priprosti ljudi prezreli već ustaljene i poprimljene molitve; da ne bi u molitvi izrazili ili zaželjeli koješta, što se sa duhom Crkve ili sa našim duhovnim potrebama ne slaže, da ne bi previše pogodovali osobnoj osjećajnosti (sentimentalnosti), koja je pravi otrov pobožnosti.

MOLITVENICI su knjižice, u kojima su skupljene razne molitve. Imade ih svakojakih, dobrih i loših. Između dobrih birajte najbolje, a kad ste ih jednom odabrali, ne mijenjajte ih tako lako. Neka oni postanu vaša duševna molitvena svojina. No naći si dobar i zgodan molitvenik nije laka stvar. Skoro je žalosno, kaže Meschler, da se moramo prihvatiti molitvenih knjižica, da nam nadahnu molitvu, koju ćemo Bogu obratiti. No ako nije moguće drukčije, bolje je moliti iz njih, nego ne moliti nikako. »Nemojte postaviti sve vaše pouzdanje u molitvenike,« mudro opaza blaženi Julijan Eymard, »bez dvojbe oni su dobri, ali puno pomažu lijenosti. Molite sa vjerom, sa podložnošću Božjoj volji, sa klanjanjem Njegovom biću, Njegovoj veličini, ljepoti i dobroti; eto u tome nema varke. Ne posuđujte tuđa čuvstva, koja vas ne će raspaliti; već pribavite si dobrih i svetih misli, koje prožmite vatrom osobnih čuvstava, vatrom, koju bude zapalilo vaše srce. I kad ne biste imali takvih misli, naći ćete više manje u vašem srcu ukopan ugorak, koji će zapaliti vatru prema uvijek dragom Bogu. Bolje je tako, a i lakše je, nego li iskresati vatru ljubavi iz koje molitvene knjige.«

KAKO DA MOLIMO?

MOLI SABRANO I POBOŽNO. Za vrijeme molitve usredotoči svoj razum, volju, pamet, maštu i svoje srce u Bogu, da uzmogneš čuti i slijediti glas Njegove milosti. Budi u molitvi, koliko ti je moguće, svijestan svojih misli i svojih želja; znaj za ono, što u Boga prosiš. Nemoj za vrijeme molitve u svojem srcu podržavati neko raspoloženje, koje se protivi samoj naravi molitve; nemoj biti čovjek dvojaka, srca, tako da jedno otvaraš Bogu na molitvu, a drugo da podržavaš za sebe i za

svoje nakane. Za vrijeme molitve predaj svoju dušu Bogu u službu. To je sabranost unutarnja.

Ali predaj također Bogu u službu i svoja vanjska osjetila: svoje oči, uši, ruke, cijelo svoje vanjsko držanje. Oborene oči, sklopljene ruke, prignuta koljena, u neprisiljenom zaptu držano tijelo, sve to puno pomaže, da se duša sabere. Sabrana duša traži samoću; ona se zaklanja u zatišje hrama, u sjenu Svetohraništa, da daleko od svjetske buke sluša glas Ljubimca svoje duše. Molitva ljubi šutnju, tu najveću čuvaricu mira i sabranosti.

Ali oborene oči, sklopljene ruke, čedno držanje tijela — sve bi to moglo biti farizejsko pretvaranje, ako ne bi bilo živ odraz unutarnje pobožnosti. Zato vanjsku pobožnost treba povezati sa unutarnjom. Za vrijeme molitve stavi se sav pod vodstvo milosti; u Bogu se sav usredotoči, u Njega uroni. Živo predstavi prisutnost Boga, koji te osobito za vrijeme molitve milo gleda. Nije to laka stvar; hoće se za to vremena. Velika je varka misliti, da se po naravi rastrešena duša može u kratko vrijeme sabrati na molitvu. Nemoguće je, da sabrano mole oni, koji su zemaljskim brigama postojano rastrešeni i koji na molitvu malo misle. Sv. Alojzije bi toliko puta opetovao Gospino Ružarje, dok ne bi uspio da ga jednom sasma sabrano izmoli. I tako je Svetac došao do onako velike sabranosti duha. A mi bismo htjeli da se u jedan čas saberemo. No s druge strane valja također pripaziti, da molitva ne bude preduga, da ne umara i ne iscrpljuje. Nastoj dakle živo oko molitve, ali opet blago i mirno; bez uzrujanosti i nasilja. Duševnim se moćima ne može despotски vladati.

MOLI ŽARKO. Tvoja molitva neka se užeže na vatri Božje ljubavi, pa će se tada poput mirisava kada dizati spram neba. Bog hoće srce živo, a ne puste riječi, koje na usnama umiru. Molitva je čežnuće za nebeskim dobrima. Čim je to čežnuće žarče,

tim snažnije prodire do Božjega Srca. Bog bi mogao vatru ljubavi sam u našim srcima upaliti, ali mi ipak ne smijemo toga od Njega iščekivati. Mi sami za vrijeme razmatranja i duhovnog čitanja moramo pripravljati gorivo, s kojeg će se u molitvi zapaliti vatra Božje ljubavi; a to gorivo — naše su svete misli, Božja nadahnuća i druga vjerska čuvstva. To je zaliha za molitvu. Za vrijeme same molitve, mi ćemo sa Ilijom Boga zamoliti, da to već prije pripravljeno gorivo, tu žrtvu našega srca On sam zapali. To će On i učiniti. Bez razmatranja ne može se žarko moliti. Mislena i usmena molitva su povezane.

MOLI PONIZNO! »Ponizna molitva«, kaže Mudrac (Eccl., 35, 21.), »prodire nebesa.« Mi smo siromašni prosjaci, nevoljni dužnici, grešnici, koji moramo pred Božjim veličanstvom pokleknuti i bijući se u prsa sa Carinikom govoriti: »Bože, milostiv budi meni grešniku!« (Luka 18, 13.).

Kad moliš, svoj prvi pogled baci na svoju bijedu, da se poniziš; drugi na Božje milosrđe, da se ne poništiš; a treći na Božju dobrotu, da se ohrabriš. Evo krila, da se uzdigneš do Boga, koji se oholicama protivi, a poniznim daje svoje milosti.« (Jak., 4, 16).

MOLIMO POUZDANO. Svoju molitvu osloni na moć i dobrotu Božju. Moli sa Gubavcem: »Gospodine, ako hoćeš, možeš me očistiti.« (Mat., 8, 2). Vapi sa sestrom Lazarevom: »Gospodine, eto onaj, koga ljubiš, boluje.« (Ivan, 13., 3). Bog je tvoj stvoritelj, On je tvoj najbolji otac, a ti si Njegovu najmilije dijete. On se za te skrbi, osobito onda, kad Ga u nevolji u pomoć zazivlješ. »Blizu je Gospodin onima, koji Ga uistinu zazivlju.« (Ps., 144, 18.). I zato »pristupajmo sa pouzdanjem prijestolju Njegove milosti, da primimo milosrđe i nađemo milost, kad nam ustreba pomoć.« (Hebr., 4, 16.).

MOLI USTRAJNO. Bogu nije mrsko ono ne-
prestanto kucanje na Njegovim vratima, pa bilo i kroz noć (Matej). Kao što trgovcu ne dosađuje zanovijetanje njegovih mušterija, tako ni Bogu ne dosađuju naše molitve. Tko misli, da je Bog odbacio Njegovu molitvu, taj nema pojma o Božjoj dobroti. »Molitva nije nikada izgubljena, nego jedino, kad prestanemo moliti. Ustrajnost će u molitvi biti uvijek obilno nagrađena. Sveta Monika je šesnaest godina molila za obraćenje svoga sina. A ta mati je postigla mnogo više nego se usudila nadati; Augustin od raspuštena mladića, za kojega je majka molila, da ga vidi vezana uzama prave ženidbe, dostigla je, da je izabrao evanđeoske zavjete. Htjela je da joj sin bude kršćaninom, a on je postao pastirom, biskupom i najvećim umnikom katoličke Crkve.« (Lehen).

Ako Bog ne usliša odmah naše molitve, to je stoga, da nas nauči žarče moliti i što više cijeniti isprošenu milost. On je Kananejku dva puta odbio; ali napokon svladan njezinom poniznošću, pouzdanjem i postojanošću udijeli joj, da je njezina kći odmah ozdravila. Što budemo ustrajnije molili, više ćemo primiti. Velika je milost ustrajnost u molitvi; jer je to vježba pouzdanja u Boga, vježba poniznosti i ustrpljivosti; vježba Božje ljubavi. Sve su to milosti, s kojima je skopčano spasenje naših duša. Radi toga moramo moliti ustrajno, uvijek, neprekidno.

MOLI NEPREKIDNO. Sam je Isus kazao, »kako treba uvijek moliti i nikada ne klonuti.« (Luka, 18, 1.). Ako pomislimo, da smo uvijek u vanjskoj i unutarnjoj prigodi grijeha, da se uvijek moramo boriti protiv tako jakih neprijatelja naših duša, pa da u toj borbi bez Božje pomoći možemo svaki čas podleći, onda nam je jasna Kristova zapovijed. Samo oružjem molitve možemo u borbi sve do konca ustrajati i pobijediti.

No ipak uvijek moliti ne znači uvijek moliti u vremenu; već uvijek moliti u pažnji, u budnosti, da ne padnemo, da ne izgubimo vrijednost dobrih djela; uvijek moliti ne toliko usnama, koliko uvijek moliti u revnosti, u dobroj nakani, da Bogu omilimo; uvijek moliti u želji, da u krepostima napredujemo. Kršćanski život, život je milosti, a zato je i život molitve. Dok kršćanin svoj život upravlja na Boga, on moli životom, a to je više nego moliti jezikom. Moliti dakle uvijek, ne toliko jezikom, koliko srcem i životom.

I u drugom smislu možemo razumjeti ovu zapovijed. »Uvijek moli onaj, koji poradi nemarnosti, zlovolje, lijenosti i malodušnosti ne propušta za stalno vrijeme propisanih molitava, kao što ne propušta u određeno vrijeme primiti hranu.« (Menschler). Uvijek moli onaj, koji postojano vrši neki stalni broj duhovnih vježbi, kao jutarnju i večernju molitvu, Gospinu kronicu, kratko razmatranje ili barem kratko duhovno čitanje, dnevno ispitivanje savjesti i druge dnevne duhovne vježbe.

Uvijek moli onaj, koji kršćanski živi. Molitva je najsavršenija i najpotpunija služba Božja. Moliti znači sav se Bogu posvetiti. Molite dakle pobožno, žarko, ponizno, pouzdano, ustrajno i u nekom smislu neprekidno. »Molite i dat će vam se; tražite i naći ćete; kucajte i otvorit će vam se.« (Luka, 11, 9.). Pobožno molite i postat ćete pobožni!

RAZMATRAJ O VJERSKIM ISTINAMA

»Blago čovjeku, koji razmatra o zakonu Njegovu dan i noć« (Ps., I. 12.). »Milost pobožnog razmatranja najviše pomaže dušu, da napreduje u svakoj kreposti.« (sv. Bernard).

KAKO ĆEŠ RAZMATRATI?

Razmatranje ima tri dijela: pripravu, samo razmatranje i zaključak.

PRIPRAVA ZA RAZMATRANJE je daljna i bližnja.

a.) **Daljna priprava** za naše razmatranje jest ozbiljno nastojanje, da se poslovni život stavi u suglasje sa molitvom. Ako toga nema, onda razmatranje nema ni svoje svrhe ni svoga predmeta. Razmatranje daje uvid i popravlja naš duhovni život. Osobe koje ozbiljno nastoje oko pobožnosti, oko kreposti, oko čistoće srca, te koje žive u što većoj sabranosti duha, one osjećaju duboku potrebu razmatranja: naprotiv rastrešene i nemarne duše za razmatranje ne mare.

b.) **Bližnja priprava** obuhvaća pripravnu molitvu i dvije predvježbe. U pripravnoj molitvi, koja je uvijek ista, stavlja se duša u Božju prisutnost i moli Duha Svetoga, da joj rasvijetli razum i pojača volju, da uzmogne volju Božju što bolje upoznati i vršiti. U prvoj predvježbi duša u nekoj slici predoči događaj ili vjersku istinu, o kojoj želi razmatrati, i to u svrhu, da pamet i maštu poveže za predmet samog razmatranja. Priprava druga već unaprijed po mogućnosti označi svrhu i plod samog razmatranja.

SAMO RAZMATRANJE imade tri djela: vježbanje pameti, razuma i volje. Razum u razmatranju

stiče što jasniju spoznaju neke vjerske istine; volja tu istinu kao dobru prihvaća; srce ju kao lijepu uzljubi, a tako ju sav čovjek — srce, volja razum — u čin privede.

a.) **Vježbe pameti.** Pamet predočuje predmet ili građu razmatranja: mjesto, gdje se stanoviti događaj zbio; osobu, koja je neku nauku naučavala, njezine riječi, misli čuvstva. U tu svrhu dobro se poslužiti zgodnom knjigom. Valja međutim pripaziti, da građa razmatranja ne bude ni prerazvučena ni prekratka; u prvom slučaju utrošit će se previše vremena za čitanje, u drugom radi neshvaćanja same građe moguće da duh ne bude imao ili ne bude znao, čime da se u razmatranju bavi.

Blaženi Julijan Eymard piše: »Neki bi htjeli obaviti razmatranje bez knjige, te imade duša, koje imadu takav duh, ali su rijetke. Uzmite dakle knjigu, ali iz nje vadite, birajte i usvojite sadržaj prema vašim potrebama i vašoj milosti. Nijedna knjiga ne sadržava baš ono, što svakomu treba, jer su milosti začudo različite. Nijedna knjiga nije zauvijek i za svakoga. Knjigu, koju morate uvijek držati otvorenu, jeste vi sami. S druge strane, ljudima dobre volje sve dobro služi. Čuvajte se, da bi u knjigama tražili dogotovljeni posao; ljubimo srcem i milošću ono, što Duh Sveti u nama obrađuje.«

»Čitanje neka ne bude prebrzo; nego zrelo, marljivo i mirno sa sudjelovanjem nesamo razuma već i volje; ono, što razum shvati, neka i volja prihvati i srce uzljubi.« (Sv. Ivan d' Alcantara.).

b.) **Razum.** Bogom! za vrijeme razmatranja prosvijetljeni razum, prodire u samo otajstvo vjerske istine, on shvaća njezinu praktičku vrijednost za život duše. Razum je za vrijeme mislene molitve pojačano svijetlo Božje u nama. To svijetlo raspršuje magle, što ih strasti podižu na obzorju duše. To svijetlo islijeđuje i otkriva tajne poroke srca, što

ih samoljublje sakriva u mnogobrojnim njegovim naborima. Niska zavist, neutaživa pohotnost, sitna ambicija, luda škrtost, kapriciozna osjetljivost i toliko drugih poroka — truju naš duševni organizam. Mi smo na duši kronični bolesnici, a da toga ne vidimo. Te bakterije smrti otkriva u nama pojačano svijetlo Božje, koje dobivamo u razmatranju. Razmatranje ih vatrom Božje ljubavi uništuje. Razmatranje vrši dijagnozu bolesti naše duše, a radikalnu operaciju obaviti će volja.

c.) **Volja,** odnosno čuvstva, koja o volji ovise, nastojat će da od razuma spoznatu istinu uzljubi kao dobru i zamrzi kao zlu. Prvo je krepost, drugo je grijeh. Kad razum neko djelo označi nedopustljivim, kad ga prikaže u svojim pravim bojama, volja će ga lakše otkloniti. Protivno, ako razum neko djelo svojim sjajem pozlati, volja će ga lakše prihvatiti i srce uzljubiti. To je psihološki zakon koji vrijedi i u životu duha. Razum treba da volji pruži hrane, a ta hrana jesu od razuma spoznate, praktički razvedene, logički povezane, ascetički dokazane, bogoslovski utvrđene vjerske istine, koje sve smjeraju jednoj točki, jednom plamenu, jednom žarištu, a to je Božja ljubav, koja se u srcu zapali. To su vjerska čuvstva, oduševljenje za pokoru, za poniznost i za druge kreposti, koje se sve konačno stječu u jednu Božju ljubav.

Što su čuvstva u razmatranju jednostavnija, tim su bolja. Neka srce tada govori sa svojim jezikom, neka ono plamti sa svojim žarom, neka ono ljubi toplo i snažno. Ljubav je početak djela. Djelovanje razuma, pameti i volje imadu u razmatranju za posljedicu jednu određenu praktičnu i duhovnom životu primjerenu odluku.

d.) **Odluka** treba da je praktična, pojedinačna; ona gleda ne toliko općenite, nego pojedine slučaje; ona mora da je utvrđena razlozima

vjere i razuma. Odluka predviđa okolnosti, gdje i kako da se u krepostima vježbamo; kako da se pogibeljima ugnemo, ili ih barem obidemo. Odluka je bojna osnova za stjecanje kreposti. Ona mora da je jasna, precizna, kratka, detaljirana, izvediva.

ZAKLJUČAK. Razmatranje se redovito zaključuje pobožnim razgovorom s Bogom (kolokvijem). U kolokviju se duša nekako familijarnije s Bogom razgovara o svojim potrebama, uvjeravajući Ga o svojoj ljubavi i moleći Ga za blagoslov. Kolokvij je govor srca, te se on obavlja, kako srce traži. Upravlja se Bogu, Blaženoj Djevici ili svecima, uvijek prema predmetu razmatranja. Sa kolokvijem povezana je i zaključna molitva. Redovito se svršava sa molitvom — Očenaš.

DRUGI NAČINI RAZMATRANJA. Ovdje smo izložili tako zvano metodično razmatranje: djelovanje pameti, razuma, volje pogledom na neku vjersku istinu, koja se primjenjuje životu. No način spoznavanja i primjenjivanja te istine na život — prema duševnoj sposobnosti, milosti i potrebama pojedinaca — može biti različit. Zato navodimo ovdje još neke druge, jednostavnije načine razmatranja.

a.) **Općenito za svakoga.** Kad se nešto čulo ili pročitalo, treba pitati samoga sebe: Prihvaćam li ja ovo? Zašto? Što iz toga slijedi za moj život? Kako sam u tom pogledu dosad postupao i kako ću u budućee?

b.) **Nepovezano sa ispitivanjem.** Čita se točka po točka na primjer iz knjige »Nasljeduj Krista«; opetuju se pitanja kao gore i stvaraju se nepovezane razne odluke. Zaustavlja se kod one točke, koja nas najviše poučava, a onda se mirno prelazi dalje. Ovaj način razmatranja je vrlo lak, a može biti vrlo koristan.

c.) **Duhovno čitanje,** koje se lako može spojiti sa razmatranjem. Izabere se koja dobra i sadržanjem sočna knjiga. Čita se polagano sa stankama. Kroz to vrijeme pobuđuju se čuvstva i stvaraju odluke. Ova se metoda preporuča onima, koji se radi teških briga, radi slabosti uma, radi privremeno duhovne suhoće i radi prirodne rastresenosti ne mogu priviknuti na metodično razmatranje. To je za mnoge duše u stanovitim prilikama jedini mogućći način razmatranja.

d.) **Pomoću osjetila i mašte** obavlja se razmatranje na primjer o čistilišnim i paklenim mukama, kad si maštom dočaramo, kao da čujemo vapaje onih trpnika, kao da vidimo njihovo stradanje te proćućujemo njihove boli. I muku Spasiteljevu možemo pomoću osjetila živo predočiti. Sve to djeluje na duh. Duša se napunja svetim slikama i osvaja za dobro. S time je vezana:

e.) **Kontemplacija (zrenje).** U duhu se, kao da su prisutne, motre neke stvari, gledaju se neke osobe, čuju se riječi, slijede djela, proćućuju želje. Tu se ne razmatra, već promatra. Divi se, ljubi se, oduševljava se, zanosí se. Ovo još nije tako zvana mistična kontemplacija, gdje se duša tako povezuje za predmet razmatranja, da lako izgubi svijest i zanesese se izvan sebe. Neke stvari se mogu samo promatrati; glavno je, da se od toga erpe duševna korist.

Svaki, koliko mu je to moguće, neka se privikne na metodično razmatranje (redovnici, svećenici); ali ako ovo ne uspijeva, može se i sa velikom duhovnom koristi obaviti razmatranje, kako se najbolje zna i može. Razmatranje je sredstvo, a ne svrha savršenstva. Poradi neke metode ne valja propustiti razmatranje.

O ČEMU ĆEŠ RAZMATRATI?

DA POSTANEŠ PONIZAN, RAZMATRAJ O SVOJOJ DUŠEVNOJ BIJEDI. Poniznosti nema bez poznavanja samoga sebe, a spoznati samoga sebe najbolje ćemo u razmatranju. Tada nas Bog pogledom na svoju bijedu najviše rasvjetljuje; mi ju tada — rekao bih — napipavamo. Slabi smo u redu naravi i u redu milosti; neukroćene strasti, grešne navike, varavi svijet, zamamljivi zmijin poziv, da okusimo od zabranjena voća, omamljuju tako, da se fatalno primićemo ponoru, u koji bismo i upali, da nas ne pridrži jaka Božja ruka. Ali Bog će pomoći poniznomu, a oholicu će pripustiti svojoj sudbini. Da ozdraviš od opojne oholosti i umišljenosti, stavi u razmatranju svoju savjest pred kombinirano svijetlo Božje i svijetlo svog razuma, te ćeš u tom svijetlu upoznati, da je sve dobro, što je u tebi, dar Božji, te se sa svetim Pavlom ne ćeš drugim dičiti, nego sa »svojim slaboćama«.

DA SE PROČISTIŠ OD GRIJEHA, RAZMATRAJ O SMRTI, O SUDU, O PAKLU, O RAJU. Spomeni se svojih najposljednjih i nikad ne ćeš sagriješiti; — opominje te Duh Sveti. Da postaneš mudar, te da u propadljivim stvarima ovoga svijeta ne tražiš svoju sreću, razmatraj o smrti. Da u Božjem svijetlu upознаš i pročistiš svoju savjest, razmatraj o Božjem sudu. Da upознаš svu grdobu i veličinu svojih grijeha, razmatraj o paklu, u koji je predobri i prepravedni Bog strovalio neizmjerni broj anđela. Da u borbi ne smalakšeš, promatraj o raju, gdje ćeš uživati vječnu nagradu svoje borbe i pobjede. Dakle, kad znadeš, da iza smrti, koja možda nije daleko, slijedi pravedni Božji sud, a iza ovoga sretna vječnost u raju ili nesretna vječnost u paklu, i ako ti ova misao bude često na pameti, ne će ti biti teško stupati putem i najteže pokore, samo da konačno izbjegneš vječnog propasti.

DA DUŠU NARESIŠ KREPOSTIMA, RAZMATRAJ O ŽIVOTU I NAUCI ISUSA KRISTA. Najpouzdaniji je vođa na putu kreposti naš božanski Spasitelj. On je za sebe mogao reći: »Ja sam put, istina i život.« On je otvorena knjiga božanske mudrosti. U mislenoj molitvi moramo produbiti ovo troje:

a.) **Krist je izvor vrhunarnog života milosti.** U krštenju smo postali djeca Božja i baštinici neba. Preporođeni u novoga čovjeka, usvajajući i u svojem životu primjenjujući nauku Kristovu mi postajemo Kristu sve sličniji. U razmatranju se hranimo riječima vječnoga života, kao što se u Pričesti hranimo pravim Kruhom života. U razmatranju, u toj molitvi razuma, volje, srca upoznat ćemo svu vrijednost kršćanskog života, vrijednost molitve i pokore, vrijednost svetih sakramenata, i mi ćemo to povezati sa svojim izvorom, sa Kristom. Ali nesamo da ćemo upoznati vrijednost gornjih čina, već mi ćemo ih i uzljubiti i vršiti. Postat ćemo svetiji.

b.) **Krist je apsolutni uzor svih kreposti.** On je svijetlo svijeta, On je za sve ljude uvijek otvorena knjiga Božje mudrosti. »Zato se mi za Njega i u Njemu i po Njemu moramo obasjati i rasvijetliti. Nema ništa, što bi bolje očistilo naš razum od neznanja, a našu volju od nevrijednih požuda, koliko mislena molitva.« (Sales). U Kristovu životu naći ćemo sve, što nam treba: i sjajni uzor svih kreposti i djelotvornu moć, da iste u život privedemo. I nema ništa korisnijega, nego pohađati tu školu božanskoga Spasitelja, sjesti sa Marijom, sestrom Lazarovom, do Njegovih nogu, slušati Njegove riječi, pratiti djela i proćutjeti, koliko je moguće, osjećaje Njegova Srca. Ako budemo Marije u molitvi, onda ćemo biti i Marte u poslovanju; ali red ne smijemo iznijeti. Najprije slušajmo Gospodina u molitvi, on-

da ćemo i za Njega, raditi. Ne zaboravimo nikada riječi sv. Franje Saleskoga: »Spasitelj. život i smrt je najzgodnije, naslađe, najmilije i najkorisnije gradivo za naše svakidašnje razmatranje.« (Sales).

c.) U životu Isusovu, za duše, koje žele napredovati u ljubavi Njegovoj, kao najmiliji i najkorisniji predmet razmatranja preporuča se **muka i smrt Isusova**. Isti sveti Franjo Saleski veli, da je gora Kalvarija — gora ljubimica. »Na ovoj se gori diže znak Božje ljubavi. Na pogled Boga, koji umire iz ljubavi prema nama, nemoguće je, da Ga mi vruće ne uz ljubimo. Iz rana Raspetoga izlaze takve strelice ljubavi, da ranjavaju i okrvavljaju i kame-na srca. Sretan onaj, koji prolazi svoj život na Kalvariji. Blažena goro, o ljubezna goro, o mila goro, tko da te ostavi? Goro; koja siplješ vatru i zapaljuješ duše, koje na tebi postojano borave.«

Možemo dakako razmatrati i o krepostima raznih svetaca, koje nijesu drugo nego odrazi svetosti Kristove. Sveci su bili ljudi te su možda življe nego mi osjećali poteškoće iskvarene ljudske naravi; zato su nam na putu kreposti najbliži uzori. Oni su se borili na istom razbojištu, kao što i mi; pa će njihove borbe i pobjede za nas biti vrlo poučne.

DA SE S BOGOM PO LJUBAVI SJEDINIŠ, RAZMATRAJ O BOŽJIM SVOJSTVIMA. Promatraj Božju neizmjernost, da joj se diviš; — promatraj Njegovu vječnost, da se otcijepiš od svega, što je stvoreno; — promatraj Njegovu moć, da joj se, jer je ona u službi dobrote, potpuno pri-pustiš; — promatraj Njegovu pravednost, Njegovu svetost, da te nauči mrziti grijeh, a činiti dobro; — napokon promatraj Njegovu milosrđe, ljubavi i dobrotu, da se u Nj i ti zaljubiš. Što Boga bolje upознаš, više ćeš Ga ljubiti. A upoznat ćeš Ga najbolje u mislenoj molitvi. U molitvi se s

jedne strane Bog otkriva duši, i duša otkriva u Bogu novih savršenosti. To je za dušu put Božje ljubavi. Upoznati Boga znači Boga ljubiti, a to se redovito vrši u mislenoj molitvi.

Čim je uzvišeniji predmet razmatranja, tim se i samo razmatranje sve više diže; i dižući se pojednostavnjuje se. Ono malo prelazi u tako zvanu molitvu čuvstva, u kojoj prevladavaju pobožna ganuća volje. Tu više nego duh (razum) govori živim željama srce, koje želi, da se samo Bog proslavljuje. I tako duša za diskurzivnog promatranja malo pomalo prelazi u kontemplativno promatranje.

Uvijek otvorena knjiga našega razmatranja jest Isus Krist, apsolutni uzor svih kreposti i izvor svih milosti. Bez Krista nema u nama života. Drugi predmet našega razmatranja smo mi slabi ljudi, koji nastojimo, da se tom božanskom Uzoru upriličimo. Razmatranjem naše duševne bijede mi ćemo sebe sve više upoznati; razmatranjem smrti, suda, pakla i raja, mi ćemo se sve više pročistiti od grijeha; razmatranjem života Isusa Krista mi ćemo u Božjoj ljubavi sve više napredovati. Odatle je jasno, da se bez razmatranja ne može biti pobožan.

KORIST RAZMATRANJA

RAZMATRANJE JE BOŽANSKO SVIJETLO ZA RAZUM. Pravi se kršćanin daje u svojem radu voditi načelima svoje vjere. A ta načela treba ne samo teorijski upoznati, već što je glavno, treba ih i praktički izvoditi. Teoriju spojiti sa praksom. Prvi korak na tom putu mi činimo u razmatranju. Tada mi Božja načela — zapovijedi — usvajamo razumom, koji je Bogom u milosti prosvijetljen; prihvaćamo ih voljom, koja je milošću pojačana; prihvaćamo ih srećom, koje je na svijetlu božanske istine u razmatranju raspaljeno. Razmatranje osvaja

cijeloga čovjeka — razum, volju, pamet, srce — za Boga. Prosvijetljene duše jesu duše, koje razmatraju. Te duše najviše rade za slavu Božju.

Svetac naših dana bl. Julijan Eymard piše: »Duhovni uzgoj razuma obavlja samo Bog nadahnućima, koja nam šalje. Tko nije od Boga u molitvi primio pouku, imat će samo pogrešni vrhunarni uzgoj. Ne gojite velikog povjerenja u čovjeka, koji nije vikao razmatrati. Ljudi i knjige mogu vas naučiti metodu razmatranja, oni vas uvode u svetište; ali tu se mora pristupiti Bogu, da nam dušu napuni svjetlom te je uzgoji. Tako se stvaraju ozbiljni ljudi. Sve se temelji na spoznaji, a taj temelj je razmatranje. Ako je pobožnost slaba, to je stoga, jer se ne uči, jer se ne razmatra, jer se ne udubljuje, te se tako pada u pobožnost iz običaja. U takvoj pobožnosti volja i srce se nekako priviknu, gonjeni silom običaja; ali onamo unutar nema solidnosti, ni dubine, ni veledušnosti: manjka pripomoć razuma, koji bi uvijek pružao nove motive, uvijek nam jasno prikazivao, što smo Bogu dužni. Svjetlost razuma odrazuje se na volju, te ova crpi odatle novih, za sebe nužnih sila.«

»Tko ne razmatra vječne istine, ne može da kršćanski živi bez naročitog čuda. On je bez svjetlosti i tumara po tmini. Vjerske istine opažaju se samo duševnim očima.« Tako veli oštroumni Gerson. Svjetlo Božje u razmatranju pokazuje vrijednost Božjih zapovijedi, razjašnjuje težinu obveze. »Bez razmatranja«, kaže sveti Alfonso, »nema nutarnjeg života, čovjek će slabo ili nikako razumjeti Božjih zapovijedi. Bez razmatranja gubi se vrijeme, gube se zasluge; nastaje slaboća u duši, i zle navike, koje se ne mogu složiti sa svetošću; čovjek ustraje u pogreškama, postaje mlitav u gorljivosti i u poslušnosti; uopće nezadovoljan, bez utjehe i nutarnje milosti.«

»U razmatranju«, — nastavlja sveta Terezija — »Bog nam otkriva naše nesavršenosti.« »Tko ne razmatra«, primjećuje sveti Bernard, »ne boji se sebe; jer sebe ne poznaje.« Samo u razmatranju, kad se strasti časkom umire, čuje se glas savjesti, glas razuma, glas Božji.

Odavle izvodimo moralnu dužnost za svakoga kršćanina, da razmatra o Božjem zakonu, ako ga želi vršiti, kao što je dužan.

RAZMATRANJE JE BOŽANSKI ŽAR ZA VOLJU. Volja je slijepa moć, njezin je vodič razum. Razum treba da volji ukazuje staze na putu kreposti. Volja može ići samo u svijetlu razuma. Razum je svijetlo, koje svijetli i žari. Čim bude razum jasnije volji prosvijetljio puteve, tim će volja hrabrije istim da korača. Što je svjetlija istina, tim je žarča i naša ljubav. Trajno oduševljeni ljudi za dobru stvar — jesu ljudi razmatranja. Oh, kako duboko shvaća razum, kad ga u razmatranju vodi svijetlo Božje; kako žarko ljubi srce, kad se ono zapali na svijetlu Božje istine! Tu su ujedinjene tvrda vjera i žarka ljubav. U razmatranju se srce najbolje raspolaže, da u se primi sjeme riječi Božje, i to sjeme ovlaženo pokorničkim suzama, otopljeno vatrom ljubavi brzo će donijeti stotruki plod Božje ljubavi. Da, »razmatranje je blago ognjište, gdje se čuva i potpiruje vatra Božje ljubavi. Tko razmatra, doći će prije ili kasnije do te ljubavi, bez razmatranja nikada.« (Sv. Alfonso).

Razmatranje zapali u nama sve luči naravne i svrhunaravne spoznaje; a u toj se luči ljepota kreposti, potreba potreba žrtve, čar Božje ljubavi napose ističu. Oh, kako su žarko, kako su zanosno ljubili Sveci. Oni su u razmatranju spoznali svu ljepotu ljubljenog predmeta. Sveti Franjo Asiški, sveta Marija Pacis, sveta Katarina Bolonjska — svim se pravom nazivaju serafinima Božje ljubavi; a takvi

su postali promatranjem, neizmjerne dobrote i ljepote Božje. Ljudska srca raspaljena na žaru Božje ljubavi ne poznaju granica, kao što ne poznaje granica ni Božja ljubav. Mnogi Sveci nijesu mogli podnositi unutarnjeg žara Božje ljubavi, te su neki i fizično izgarali od vatre ljubavi. Pravom je dakle pisao sveti Bonaventura: »O felix meditatio! Intus ardens, foris lucens, sursum ducens. Amando, interiorius inardescit; orando, foris elucescit; suspirando, quae sursum concupiscit. — Oh, sretnog li razmatranja, koje se u unutarnjosti žari, na vanjštini se sjaji, spram neba nas diže. Ljubavlju se žari; molitvom se sjaji; ljubavlju se diže!«

RAZMATRANJE JE MOĆNO SREDSTVO PROTIV NASRTAJA STRASTI. Neodoljivi čar vrše sjetilni užici na čovjeka. Napose putene naslade. Valja ih staviti pod uzdu razuma i milosti; za to se hoće se velike budnosti, postojanog mrtvenja, straha Božjega i posebne Božje pomoći. Duša, koja razmatra, lakše će odbiti navale neprijatelja; ona bolje pozna njegovo oružje i njegove zasjede; ona se lakše izmiče grešnoj prigodi, bježi opaki svijet, kroti tjelesnu požudu, te ozbiljno nastoji napredovati u Božjoj ljubavi, koja grešnim užicima oduzima zavodljivu silu zla. »Ako razmatram,« kaže Chautard, »zaštićujem se oklopom, da me neprijateljske strelice ne mogu raniti.« A sveti Franjo Saleski piše: »Razmatranje nam diže pamet nebeskoj jasnoći i svjetlosti a volju grije žarom nebeske ljubavi. I zato nema ništa, što bi bolje očistilo naš razum od neznanja, a našu volju od požuda, kao molitva.« I doista, onaj, koji razmatra, postavio je na vrata svojega srca najvjernijega stražara; on moli i bdi i zato ne upada u napast. Sveta Marija Egipćanka, sv. Margarita Kortonska, te uzor pokornice molitvom su svladale najteže i najupornije napasti. Zato »bdijte

i molite, da ne upadnete u napast,« opominje nas naš Spasitelj.

RAZMATRANJE JE PRAVO MJERILO POBOŽNOSTI. Tko ne razmatra, taj se grijeha ne čuva, taj u kreposti ne napreduje. Njemu manjka sama duša pobožnosti, on ne posjeduje ni sebe ni Boga. On nije svijestan ni svoje svrhe ni svoga poziva. On sam u duši pogasuje Božje svijetlo, koje je jedino kadro da ga vodi stazama Božjim. On sa sebe odmiče stepenice, koji ga dižu Bogu.

Kreposti bez razmatranja nemaju svog oslona. Pa ni sama sveta Pričest. Za nju piše učeni i pobožni Schneider: »Sveta Pričest je spoljašnji čin, koji može goditi sebičnosti i zadovoljiti taštinu, a razmatranje je saobraćaj između Boga i duše, koji se u ničemu ne vidi izvana. Sveta Pričest pretpostavlja krepost. Čovjek se može pričestiti, a da osudu sebi jede i pije. Dnevno razmatranje dokazuje, da je duša već kreposna. Ima duša, koje se svaki dan pričješćuju, imade ih, koji daju milostinju, koji se trape, a u stanju su smrtnoga grijeha. Ali nikada ne ćete naći kršćanina, koji svaki dan obavlja svoje razmatranje, a da bi bio u smrtnome grijehu.«

Oh da; kako nam je u ovo doba naturalizma i racionalizma potrebno razmatranje, da se napunimo Božjim svijetlom, Božjim duhom. Kako nam je u otrovnoj atmosferi grešnih užitaka potreban nebeski miomiris, što ga na žrtvu, na odricanje, na čistoću, na kršćansku krepost posiplje naš razum u razmatranju Bogom prosvijetljen. Oh, koliko nam je svima potrebit duh pokore i samozataje! Ali baš zato treba da i mi sa našim Gospodinom uniđemo u Getsemanski vrt i da se duže molimo. Tu ćemo u mislenoj molitvi udahnuti od duha pokore, od duha požrtvovne ljubavi, od duha, koji ne preda ni ispred smrti. Bog će nam za vrijeme gorljive molitve poslati svoga anđela, da nas krijepi. Samo valja sa

Spasiteljem ustrajati u borbi, ma se i krvlju znojili. Onda će i srce naše izlanuti: »Oče, budi volja tvoja!«

Razmatraj, o brate, o svojoj vječnoj sudbini, pa ne ćeš prama njoj biti ravnodušan. Razmatraj o kršćanskoj kreposti, pa će ti ona postati mila i laka. Razmatraj o Kristu, našem Gospodinu, pa ćeš Ga uzljubiti i slijediti. On će postati tvoj uzor i pomoćnik; tvoj put, istina i život; tvoja ljubav, tvoj blagi sudac na smrti i tvoja vječna nagrada u raju.

ČITAJ POBOŽNE KNJIGE

Duhovno čitanje u tijesnoj je svezi sa razmatranjem. Koji se ne može priviknuti metodičnom razmatranju, neka pobožno svaki dan obavlja duhovno čitanje.

SVRHA DUHOVNOG ČITANJA jest dvojaka:

- a.) ono u duši podržava duh sabranosti i molitve;
- b.) ono podučava vjernike u znanju duhovnog života.

a.) Duhovno čitanje u prvom redu ide za tim da u srcu pobudi i podržava neki topli osjećaj za dobro; neku osjetnu milinu za djela pokore; neku nježnost u pobožnosti. U duhovnom čitanju, više nego razum, mora se volja jačati čustvima žive vjere, čvrstog pouzdanja i žarke ljubavi. Živi primjeri iz života Kristova i Njegovih Svetaca, njihove nauke i kreposti — jaka su pobuda za dušu, da slijedi i vrši, koliko su oni činili i naučavali.

b.) Druga je svrha duhovnog čitanja upoznati vjernike sa znanošću duhovnog života. Mi trebamo asketički izobraženih i duhovno prosvijetljenih katolika. Napose u današnje doba trebamo u znanosti kršćanske asketite. Velika je to stvar. »Doći moramo do osvjedočenja, da se askeza (vježba u kreposti) temelji na znanstvenom sistemu, koji svoja

načela i svoja pravila sa logičnom dosljednošću izvodi iz filozofskih i teoloških pretpostavka; moramo se osvjedočiti, da je asketika najviši, najljepši i najsavršeniji cvijet, koji je iznikao iz filozofije i bogoslovja; cvijet, koji nam rađa duhovnim plodovima prave pobožnosti i svetosti. Moramo se osvjedočiti, da je praktička kršćanska askeza prava filozofija života, vrhunac života na duhovnoj podlozi najuzvišenijih istina, otkritih nam po najvećim duhovnim velikanima čovječanstva, a naravski po luči, koja nam je prosvijetlila iz nebeskih visina — tu je svaki superlativ na mjestu —; da ćemo poslije toga častiti pobožnost, zagrliti je, uzljubiti je i veselo ulijevati u srca svih, koji su po Božjoj volji nama povjereni.« (Dr. Sdešar, u Svećeničkoj Zajednici, Krk, g. 1911.).

KAKO ĆEŠ ČITATI DUHOVNE KNJIGE? a.)

Čitaj tako, da iz knjige pokupiš zdravo sjeme Božjih riječi; a to su lijepe misli i jake pobude za krepost. To sjeme priberi i duboko ga posij u svoje srce. Jednom ćeš posijano požeti.

b.) Ne čitaj jednom previše. To može duh umoriti i napuniti ga idejama, koje se ne mogu srediti ni duševno probaviti. Čitaj toliko, da pročitano možeš razumjeti i u životu primijeniti. Pročitano nastoj prisvojiti razumom, voljom, srcem, životom.

c.) Čitaj polagano i sa stankama. Rosa, koja polagano pada, zemlju natapa i napaja, a koja pada naglo, razlijeva se i gubi. I naša je duša poput zemlje, nju može samo kap po kap Božje mudrosti da probije, a zato se hoće nekog vremena. Zato kad u čitanju nađeš koju sadržajem bogatu i za svoju dušu korisnu poduku, ogledaj je sa svake strane, promotri, kako bi je mogao u svome životu primijeniti, pa se onda njome mirno napoji, dok te svega osvoji.

d.) Čitaj pobožno, da saznaš Božju volju. U čitanju traži Boga, a u molitvi, koja iza toga slijedi, stalno ćeš ga naći. Budi poput ptice, koja čim gutne kap vode, odmah podiže glavu prema nebu. I ti, kad nađeš koju zgodnu misao, uzdigni svoje srce k Bogu moleći Ga, da ti onu misao, koja od Njega potječe, usadi duboko u srce. Zato čitaj moleći. Govori sa Davidom: »Slušat ću, što u meni govori Gospodin.« (Ps., 84. 9.).

e.) Pročitano provodi u život; jer »nijesu slušaoci zakona pravedni pred Bogom, nego će se izvršitelji opravdati.« (Rimlj., II. 13.). Ti budi od onih, »koji dobrim i najboljim srcem čujući riječ podržavaju, i plod donose u ustrpljivosti.« (Luk. 8. 15.) Slijedi sv. Efrema, za kojega se čita, da bi svojim životom naslikao stranicu, koju bi pročitao: *pingebat actibus paginam quam legerat*. Tako će se tim dublje ustaliti u tvojoj duši nauke, čim budu one dublji korijen zahvatile u životu.

f.) Pročitano zapamti; ili bolje, čitaj perom u ruci, sakupljajući dragocjeno biserje, što ga Božjim nadahnućem i osobnim duhom ovdje ondje nađeš. Ne piši sve; već samo ono, što se u tvoje srce duboko usjeklo; osobito, ako su ono kazali sveti i prosvijetljeni muževi. Tako sakupljeno blago može ti u životu biti od zamjerne pomoći; dragocjeni lijek u teškim i nenadanim duševnim bolestima. Taj med, koji sakupljaš po cvijeću asketske književnosti, zasladit će ti mnogu čemernu čašu u životu. Isiši taj med. »Si lectioni incumbas instar sapientis apiculae mel ex floribus colligite.« (Sv. Jeronim).

KOJE ČEŠ KNJIGE ČITATI? a.) Čitaj Sveto pismo. Ono sadržava nadahnutu Božju riječ. U njemu je sadržano i pohranjeno suho zlato Božje mudrosti. Prokopaj u dublinu i širinu taj rudnik, i uvijek ćeš naći novih žica, novih naslaga dragocjenih kovina. Sveto Pismo u svojoj punini i čistoći

eminentno sadržava sve, što lijepo i korisno imaju druge knjige. Tu se zameću sami izvori božanske mudrosti. To je knjiga, kako lijepo kaže sveti Augustin, koju ti sam Bog iz nebeske domovine piše i u kojoj te poučava o našoj nebeskoj domovini. »Divina scriptura quasi litterae de patria sunt.«

Započni sa Evandjeljem. Nigdje ne ćeš bolje upoznati duh Kristov, koliko u njemu. Ništa te ne može bolje priučiti pravoj i solidnoj pobožnosti kao riječi i primjeri Kristovi.

Iza Evandjelja uzmi Djela apostolska, zatim poslanice sv. Jakova, sv. Petra, sv. Ivana, a tek onda poslanice sv. Pavla. Svi ovi, kao što su za života bili neposredni svjedoci života i nauke Kristove, i sada su — napose sv. Pavao — njezini najautentičniji tumačitelji. Sada možeš preći i na Stari Zavjet, počevši od povijesnih i poučnih do proročkih knjiga. Preporuča se i kratak tumač Svetoga Pisma; ali takav tumač, da svojom učenošću ne sapinja duh, nego da svojom funkcijom širi srce. U svetim knjigama ne traži se toliko učenosti i znanje, koliko duševnu slast i korist.

b.) Čitaj knjige svetih otaca i drugih nabožnih kršćanskih pisaca, napose knjige Svetaca. Pobožni Faber je svojim preporučivao, da čitaju knjige, koje počinju sa »S«, t. j. knjige svetaca, koji uz duboku erudiciju u sebi ujedinjuju osobno iskustvo i Božje nadahnuće. Takvi su bili učeni Sveci, ti najbolji poznavaoци puteva, kojim Bog duše vodi u nebo. Oni pišu solidno, uvjerljivo razgovijetno i lijepo. U tom pogledu se preporučuju asketička djela svetih otaca, pa djela sv. Franje Saleskoga, svete Tereze, sv. Alfonsa, Kempisa, Skupolija, Lallemana i drugih. »Često«, opaža Faber, — »po koji bojažljivi duh čitanjem kojeg suhog, tvrdog, teoretskog pisca, nekako se umori te ostane izvan brazde. Drukčije je to kod pisaca Svetaca. O svetom se F. Neriju

čita, da je duše kočijom vodio u raj. Sveci su doista običniji, diskretniji, popustljiviji: oni se više obaziru na ljudsku ćud, na karakter, na razne okolnosti, pa i na ljudske slabosti. « To su ljudi iskustva.

Odbaci od sebe štivo, koje te rastresa, a još više odbaci štivo, koje te truje. Čitaj knjige svete.

ISPITUJ SVOJU SAVJEST

KRŠĆANSKA SAVJEST RASPRŠUJE TMINE, koje opako srce i neukroćene strasti dižu na obzorju duše tvoje. Ispred tebe zijeva ponor, a ti ga više puta ne vidiš. Samoljublje, zle navike mogu te dovesti do toga, da opravdaš i sama zlodjela. Logika puti i logika grijeha može sasama ušutkati tvoju savjest.

Da izmakneš duševnoj tmini, nastoj živo podržavati u svojoj duši svijetlo. To je svijetlo sam Bog postavio u sredinu tvoje duše, da ti ono za vrijeme bure i oluje, za vrijeme tamne noći pokazuje ulaz u luku spasa. Ne gazi toga svijetla burom bijesnih strasti; jer kad se ono pogazi, tko da ga ponovo zapali? Uvijek neka u tvom duhu gori taj plamen Božjega svijetla i Božje ljubavi; a osobito onda, kad bi mogao skrenuti s puta pravice. Neka te savjest slobodno grize, kad bi s tog puta po nesreći sašao. A da savjest uzmogne taj posao obaviti, ti je primijeni svojem životu.

DNEVNO ISPITUJ SVOJU SAVJEST

Mi smo u duhovnom pogledu prilično slijepi; na putu pobožnosti možemo lako zabasati. Potrebujemo vodiča. Taj je vodič u nama — dobro uzgojena kršćanska savjest; a izvan nas tu ulogu vrši pouzdani duhovni vođa.

Savjest je svijetlo Božje u nama. Savjest je neposredna vjesnica Božjeg zakona u nama. Ona nam kaže, koji su ljudski čini dobri, a koji su zli; koji su dozvoljeni, a koji su zabranjeni. Savjest je sjeme istine, koje je Bog u naša srca posijao. Savjest je dragocjeni dragulj, što ga valja pomno izbrusiti. Savjest valja uzgojiti, a to znači: upoznati i duhom si prisvojiti vrhovna načela kršćanskog života, i postojano ih primjenjivati u pojedinim prilikama života. Ovo se postizava dnevnim ispitivanjem savjesti.

A i srce je tvoje više puta zagonetno. Više puta ne znaš, za kakve se tajne niti ono privezalo. No srce je iskreno. Samo pusti, da se malko smiri, pa ga pitaj, zašto je podvojeno, zašto je potrto. Srce je iskreno; ono će ti odgovoriti svojim jezikom. Saslušaj ga mirno i ljubezno. Čini to za vrijeme ispitivanja savjesti.

Ispitivanje će savjesti otkriti u tvojoj duši tolike tajne niti oholosti, ambicije, zavisti, putenosti, a i druge bakaile teških bolesti. Rastrgni to pletivo samoljublja. Nastoj upoznati trajnu bolest svoje duše. Razmatranje i ispitivanje savjesti jesu uspješni lijekovi za ozdravljenje.

KRŠĆANSKA SAVJEST RAZOTKRIVA POGIBELJI IZVAN NAS. Grčki je filozof Diogenes za bijelog dana, sa užganom svijećom u rukama tražio čovjeka, pravoga naime i poštenoga čovjeka. I nije ga našao. Mi ne ćemo tako; mi se u svijetu ne smijemo cinički zgražati nad tuđim slabostima, niti osuđivati nečije poroke. Ali se ipak i u svijetu moramo zaštititi od njegovih pogibelji, a to ćemo činiti tako, da ćemo uvijek u svojem srcu nositi zapaljenu zublju kršćanske savjesti, to sjajno svijetlo vjere i razuma, taj kriterij Božje istine, to najmu-drije pravilo života. I tom ćemo se svjetiljkom poslužiti: da izvan nas razotkrijemo pogibeljne pono-

re za dušu; da se ugnemo grijehu, koji u svijetu nastupa otvorene glave; da izmaknemo sablazni, koja je dobila pravo javnosti; da razotkrijemo zamke postavljene krepости. da raskrinkamo zavodljive čare osjetnosti, da raščinimo besmislene sofizme proti svete vjere. To se sve može učiniti prosvjetljena kršćanska savjest. Zato nastoj, da ti savjest bude uvijek budna, uvijek osjetljiva, uvijek svijetla, uvijek odlučna; da kudi zlo, a hvali dobro, ma stajalo te to teškog duševnog napora. To je borba za obranu duše, za obranu značaja. Nikada kompromisa sa bludnjom, sa grijehom, sa opakim svijetom. Mi pobjeđujemo, dok se borimo; a boriti se moramo cijeloga svog života. Zato organizujmo sve svoje bojne duševne sile: razum, volju, čuvstva i oplodimo ih u molitvi Božjom milošću, uzgojimo kršćansku savjest kao obranu protiv napadaja opakog svijeta. Činimo to za vrijeme ispitivanja savjesti.

ISPITIVANJE SAVJESTI RUKOVODI DJELO NAŠEGA SPASENJA. Sve naše duševne sile, sve duševne vježbe podložne su kontroli i vodstvu ispitivanja savjesti. Ono će te naučiti, kako da se od grijeha pročistiš, kako da strasti upokojiš, kako da krepости stičeš, kako da u Božjoj ljubavi napreduješ. Dobro je vođeno ispitivanje — prava škola kršćanskog savršenstva.

Sveci su vrlo cijenili ovu vježbu. Sveti Ignacije pretpostavio bi ju samom razmatranju i molitvi; jer ono treba da vodi ovu. Sveti Grizostom piše, da bismo postali savršeni, kad bismo samo jedan mjesec postojano obavljali ovo ispitivanje. Sveti Bazilij je želio da ispitivanje savjesti bude poput stražara na čelu svih naših misli, riječi i djela i da to oko stražara bude uvijek budno. Pobožni Rodriguez piše: »Ja svima toplo preporučam ovo ispitivanje; jer će ovo samo Božjom pomoću dovoljno nadomjestiti sve druge opo-

mene i popraviti sve naše pogreške. Ako zanemariš molitvu, ako na sebe zaboraviš, ako si nemaran u poslušnosti, ako se rastreseš u razgovorima, Božjom pomoću i ispitivanjem savjesti može se to zlo brzo popraviti. Tko svaki dan vrši ispitivanje savjesti, taj imade uvijek uza se učitelja novaka, svog poglavara, koji ga svaki dan i svaki čas pozivlje na račun opominjući ga za sve dobro, koje mora činiti, i karajući ga za sve zlo, koje je učinio.«

OPĆENITO ISPITIVANJE SAVJESTI OBAVI OVAKO: a) **Zahvali** Bogu za sva dobročinstva, koja ti je onoga dana iskazao, (ispitivanje se redovito obavlja prije noćnog poćinka), osobito, što te je saćuvao od teških grijeha.

b) **Zazovi Duha Svetoga**, da te pogledom na tvoje duševno stanje prosvijetli.

c) **Ispitaj se općenito**, kako si onoga dana kroz pojedine sate u pojedinim službama ili prigodama pogriješio mislima, rijećima, djelima, propustima. Ispitaj se nesamo, jesi li prekršio koju Božju ili crkvenu zapovijed, već jesi li prekršio i pravila kršćanske savršenosti. Jer se moraš nesamo pročistiti od grijeha i grešnih sklonosti, već i neresiti krepostima. Težih pogrešaka lako ćeš se sjetiti, a ni sitnije ne će marnom motritelju izmaknuti. Postavi sebe ispred apsolutnog uzora svih krepости, ispred Isusa Krista i tada će rane tvoje duše jasniće odskoćiti.

d) **Pokaji se skrušeno.** Kad si se, da tako rećem, prstom dotakao svoje bijede, kad si upoznao krhlost svoje naravi, nepostojanost svoje volje, nedostatnost svojih sila, onda se duboko ponizi i skruši, sretan, da uzmogneš svuda propovijedati neizmjernu Božju dobrotu i milosrće. Ne propusti ovoga nikada, ako želiš crpiti korist iz ispitivanja.

e.) **Odlući se popraviti.** Kad si islijedio korijen svojih grijeha, nastoj da ih pomalo, ali odlučno

isčupaš. Kad si uočio prigode svoga pada, predvidi i načine, kako da im se ugneš; odluči način, kako da se zlu odupreš. Odluka treba da je precizna, oslobođena na motivima razuma i vjere, ali još više i na dobrotu Božju.

ISPITAJ SE POSEBNO. Predmet općenitog ispitivanja savjesti jesu svi grijesi, od kojih se moramo pročistiti, i sve kreposti, kojima se moramo naresiti; ali jer se to ne može jednim zamahom postignuti, preporuča se posebno ispitivanje. U njemu ćemo neprijatelje naše duše, strasti i zle sklonosti podijeliti, pa navaliti najprije na najjaču, pa na sve druge po redu.

U nama ima jedna prevladavajuća, osnovna strast naše čudi, koja sve druge nosi i podržava, koja je glavni uzrok naših mnogobrojnih pada i koja nas lako iznenadi i svlada. Protiv ove glavne strasti moramo upraviti naš razum, volju, srce; mi joj moramo navijestiti borbu do istrage i do pobjede; Bog će nam pomoći. Ta glavna strast mora za više vremena ostati glavnim predmetom našeg ispitivanja i borbe; sve dok je oborimo ili barem toliko oslabimo, da nam više ne bude na duševnu štetu.

To je samo borba još protiv zla (negativna). Mi moramo preći u navalu, te se vježbom u krepostima suprotstaviti strastima (pozitivna borba). Klin valja istjerati klinom; srdžbu isjerati blagošću; oholost poniznošću; proždrljivost umjerenošću. I zato predmet posebnog ispitivanja — pored neke strasti, koja se mora iskorijeniti — može paralelno biti i koja glavna, nama potrebna krepost, kao protuteža strasti i kao sredstvo, da strast uništimo. To znači: zlo tjerati dobrim. Ali u tome se valja držati nekoga reda.

Red pri posebnom ispitivanju savjesti. Glavno je već načelo označeno: vježbom u krepostima po-

bijati strasti, a u prvom redu glavnu strast, pa onda sve druge redom. I ne smetnuvši s vida to općenito načelo možemo u posebnom ispitivanju udariti najprije na neke vanjske, napadnije pogreške, koje možda onemogućuju naš mirni boravak sa članovima, s kojima u zajednici živimo, kao na primjer neukroćenost jezika, mrmljanje, vikanje, zadirkivanje, ogovaranje, laži; pogreške, koje se daju sa manje truda izbjegnute. Onda možemo preći na unutarnje pogreške, a te su oholost, ambicija, srdžba sa svim mogućim njihovim nesretnim kćerima.

U pozitivnom djelu dolazi vježbanje u najnužnijim krepostima, kao poniznosti, ustrpljivosti, blagosti, skromnosti, molitvi i tako dalje. Iza neke mane mogla bi slijediti neka krepost; ili bolje, manu možeš pobijati njoj protivnom kreposti. Od lakšega se pređe na teže, od izvanjske na nutarnju manu; odnosno, od vanjske na nutarnju krepost.

Kad se tako ustanovio predmet ispitivanja i način pobijanja ili vježbanja, neka se to ne mijenja tako lako. Valja prilično otupiti oštrac neke strasti, da se uzmognu preći na druge. Ne nagli dakle; jer »da bismo svake godine istrijebili jednu pogrešku, brzo bismo postali savršeni«. (Kempis).

Prema izloženoj osnovi moglo bi ispitivanje savjesti ovako slijediti:

1. Muk i izvanja čednost;
2. Izbjegavanje svojevoljnih grijeha;
3. Trapnja osjetila; napose očiju, ušiju, jezika;
4. Mrtvenje jačih strasti, srdžbe, mržnje, neredne ljubavi;
5. Pročišćenje mašte od pogibeljnih slika;
6. Vježbanje u nutarnjim krepostima (ustrpljivost, blagost, ljubav);
7. Točno vršenje svih dužnosti;

8. Vježbanje u Božjoj prisutnosti;
9. Vježbanje u činima Božje ljubavi;
10. Potpuno sjedinjenje u svemu s Božjom voljom.

Posebno ispitivanje se obavlja istodobno, kad i općenito.

Ispitaj se ovako svaki dan, i brzo ćeš se ostaviti grijeha, u krepostima ćeš napredovati i tako postati u pravom smislu pobožan.

SKRUŠENO SE ISPOVIJEDAJ

Ako si po nesreći upao u koji grijeh, skrušeno se ispovijedi.

SVETA ISPOVIJED PERE DUŠE OD GRIJEHA. To je prvotna njezina svrha. Ako broj i vrstu smrtnih grijeha točno i iskreno ispovjediš, ako se za grijehe skrušeno pokaješ, ako čvrsto odlučiš izbjegavati grijeh i grešne prigode, pa te Kristov zamjenik — ispovjednik odriješi, onda i Bog potvrdi s neba njegovu presudu: grijesi ti se opraštaju. Da se grijeha ostaviš, često i skrušeno se ispovijedi. Grijeh će tada postati izoliran, te ne će biti trajna zapreka pobožnosti.

Sveta ispovijed umanjuje lagane grijehe. Lagani grijesi, prema kojima se podržava svojevoljna sklonost, te se iz nemarnosti počinjaju, ozbiljna su zapreka kršćanskom savršenstvu; osobito onda, kad se osobni užitak pretpostavlja Božjoj ljubavi; svoja volja Božjoj volji. Ti grijesi sitnim nitima privezuju sve ovoj pustoj zemlji, te ne možeš poletjeti Bogu. Kad dakle poradi svoje nemarnosti i sjetilnosti počinjaš lagane grijehe, Bog ti uskraćuje

svoje milosti, da se tih grijeha doista kloniš i da u kreposti napreduješ. Te sitne niti treba ipak pokidati, od te duševne kronične bolesti treba se liječiti. To se najbolje čini u svetoj ispovijedi, gdje će duša uz Božju pomoć najbolje upoznati svoju duševnu kroničnu bolest i pronaći lijekove za ozdravljenje. Da se dakle pročistiš od laganih grijeha, često se i skrušeno ispovijedaj.

SVETA ISPOVIJED VODI DO ČISTOĆE SAVJESTI. Sveta će te ispovijed priviknuti, da vodiš što strožu pažnju nad svojom savješću, da sebi dađeš računa o broju, vrsti, izvorima i prigodama svojih grijeha. Taj račun bolje uspijeva, kad ga vodiš u svijetlu zdravog i Bogom prosvijetljenog razuma. A nema ti zgodnijeg časa, da svoju savjest ispitaš, da dođeš do spoznanja samoga sebe, nego što je onaj, kad se duša postavi ispred Boga svoga u svrhu, da upozna i skrušenim srcem prizna svoje grijehe i da Ga za oprost moli. To biva u svetoj ispovijedi. Strasti tada za čas zamuknu i glas Božji preko savjesti jasnije se razabire. U svakoj dobroj ispovijedi mi s prorokom vičemo Gospodinu: »Još me više operi od zloće moje, i od grijeha me moga očisti.« (Ps. 50.) I grešna se savjest pokajničkim suzama pere! Tada je pokajanje istinitije, skrušenje dublje, grijeh se iskrenije zamrzi. I ta će te mržnja dovesti do sve veće čistoće savjesti; ona će se i u samom snu suprotstaviti i na samu sjenu zla, na svaku, pa i samu sjenu grijeha. Mržnja na grijeh i s njome skupčana čistoća savjesti posljedica je dobre i svete ispovijedi.

Nesamo to; ona će te dovesti i do čistoće srca. Osjećaji samoljublja, zavisti, mržnje, oholosti, taštine, mrzovoljnosti — toliko su se srasle i pomiješale s našom naravi, da ih više puta ne zamjećujemo. To zagonetno, sitno i zlobno srce treba postaviti ispod povećala, a to je povećalo sakramen-

talna milost svete ispovijedi, koja svojim jakim svijetlom u srcu otkriva toliko niti tajnih ljudskih strasti; otkriva tolike sitnožive, koji su kadri da dušu ubiju, ako ih ne uništimo vatrom Božje ljubavi. U ispovijedi se duša utapa u Isusovoj krvi, a ta krv ima moć, da umrtvi te mikrobe smrti, da ispere grešne mrlje, da dušu učini bjelijom od snijega. No to još nije dosta; čistoća savjesti i čistoća srca tek su negativne strane savršenstva.

**SVETA ISPOVIJED POMAŽE STEĆI KREP-
POSTI.** Nesamo da se u ispovijedi zatrpavaju izvori grijeha, naime požudne strasti, zle sklonosti, i grešne navike te se izranjena duša malo pomalo zacjeljuje, već se u svetoj ispovijedi duša postojano vježba u bogoslovnim i čudorednim krepostima: u ljubavi, u poniznosti, u skrušenosti, u podložnosti, u strahu Božjem i tako dalje. Božja se milost, a time i Božja ljubav valjanim primanjem svete ispovijedi u dušama umnaža. Duša napreduje u svetosti; ona je dan za danom sve pobožnija. Razne upute i pobude, što ih pokornik prima od ispovjednika, naučit će ga, da budno pazi nad svojim srcem i nad svojim radom; da brižno vrši svoje dužnosti i da u dobru napreduje u svakom pogledu.

ČESTO SE ISPOVJEDI! Barem na veće blagdane ili barem jednom na mjesec, ako ne ćeš svake sedmice. Uzmi u obzir ljudsku slabost, te osobite milosti, koje iz ovoga sakramenta primaš. Ako želiš doista u milosti Božjoj napredovati i u njoj ustrajati do konca, često se ispovjedi. Crkva zapovijeda, da se njezini svećenici »često« ispovijedaju (Kanon 125), a redovnici »barem jednom na sedmicu«. (595, 3.).

Bez odlaganja se ispovjedi, ako si po nesreći počinio smrtni grijeh. Stanje smrtnoga grijeha — stanje je smrti. Stanje milosti i Božjeg prijateljstva se drukčije ne postizava nego sa sv. is-

povijedu. Ni časka ne prospavaj, grešniče, na ponoru vječne smrti; nikad ne legni u krevet s takvom boljeticom, koja bi te drugoga dana mogla probuditi u vječnom ognju.

Ovdje valja primijetiti da česta i sedmična ispovijed može imati svojih pogibelji, ako se ne vrši onako, kako se mora. Imade priličan broj mlakih duša, koje se ispovijedaju makinalno i stereotipno, uvijek na isti način, bez poniznosti i ozbiljne volje da se poprave, kažu neki stalni broj grešnih navada, a da se prije nijesu ozbiljno ni ispitali. To čine iz navike. Takva ispovijed uljuljava dušu u neku pogibeljnu sigurnost i sanjarsku ravnodušnost i sprema težim pogreškama, za koje se takve duše redovito ne optužuju. To bi ih pred ispovjednikom i pred sobom ponizilo; one toga ne će ili ne vide. To je žalosno stanje duševne mlakosti; teška je to kronična bolest duše. Da se od nje očuvaš, odnosno izliječiš, uvijek se dobro ispovjedi i marno upotrijebi pravila, koja će ovdje nanizati.

KAKO DA OBAVIŠ SVETU ISPOVIJED. a.)
Zazovi Duha Svetoga, da te prosvijetli obzirom na tvoje grijeha. Samo ćeš u Božjem svijetlu upoznati grdobu grijeha, nered neukroćenih strasti i pogrešnih navika.

b.) Pomno ispitaј svoju savjest: broj i vrstu smrtnih grijeha. Zaroni i u same izvore grijeha. Pređi svoje staleške dužnosti; ne zaboravi na propuste. No ne gubi se previše u pojedinostima, u naravnim slabostima, kojih se ne možeš otresti, »sitnice, koje ne možemo ni izbjegavati ni ostaviti, treba strpljivo podnositi«. (Sales). Ne privikni se, da se iz navike tužiš, kako nijesi na primjer savršen o Boga ljubio, ili kako nijesi uvijek bio sabran pri molitvi, ili kako ti je po glavi proletila koja manje pristojna želja: ispovijed je za nas slabe ljude, a ne za Anđele.

c.) **Pokaji se.** Pokajanje je najvažnija i najteža stvar u ispovijedi. Nije lako ozbiljno zamrziti na ono, što se životom uzljubilo. Pokajanje mora da je unutarnje, svrhunaravno, najveće i općenito. Ono se ne sastoji u toplini čuvstva, kao da bi morali pokajanje uvijek i srcem proćutati; već je dovoljna što čvršća odluka volje, koja iz svrhunaravnih razloga mrzi na grijeh kao na najveće zlo. Zato ne treba ni suza ni uzdisaja; dapače je pokajanje dobro i uz najveću suhoću srca, koja izgleda kao bešćutnost. »Moramo doista biti žalosni poradi naših grijeha te ih ozbiljno i postojano i mirno, bez smetenosti i očaja«. (Sales).

d.) **Ispovjedi se** jednostavno, iskreno, otvoreno skrušeno. Kaži samo svoje grijehe i samo one okolnosti, koje su potrebite, da ispovjednik uzmogne razumjeti tvoje duševno stanje. Što kraće, što jednostavnije bez izmotavanja, onako kako se čutiš krivim. Ništa ne poljepšavaj, ne uvećavaj, ne opravdavaj. Ispovjedniku odgovaraj iskreno, sasvim iskreno, ali uvijek i pristojno. Ne prekidaš ga, dok te opominje. U njemu gledaj samo Božjeg zamjenika.

e.) **Izvrši naređenu molitvu,** iza kako si dobio odrešenje. Pokora ima osobitu moć, da popravi učinjeno zlo i da za grijehe zadovolji. Iza ispovijedi nastoj podržavati duh skrušenosti.

Ako se budeš ovako ispovijedao, doista ćeš postati pobožan.

ČESTO PRISTUPAJ SVETOJ PRIČESTI

KORIST SVETE PRIČESTI

SVETA JE PRIČEST NAJBOGATLIJI IZVOR MILOSTI, jer se u njoj sjedinjuje s našom dušom sam početnik milosti, Isus Krist, i to ne instrumentalno kao kod drugih sakramenata, već osobno i fizično. U svetoj pričesti mi postajemo pravo svetohranište, pravi ciborium (posuda), koji sadržava samo Tijelo Kristovo. Duša Kristova s milošću otkupljenja, spaja se u svetoj pričesti sa dušom pričesnika i u njoj svaki put, kad se dobro pričesti, obnavlja plodove žrtve i smrti, prinesene na Kalvariji. Ta je milost u jedan čas obratila raspetoga razbojnika i mnoge druge, koji su ispod križa bili, i otkupila je cijeli svijet. Božanstvo se Isusovo nekako spaja sa dušom čovječjom, te je pobožanstvenjuje, i ona postane Bogonoscem.

Između Isusa i duše nastane za vrijeme svete pričesti najtjesnije jedinstvo: jedno srce, jedna duša, (cor unum anima una). Isus posvećuje našu pamet, te se ona sa zahvalnošću sjeća Božjih dobročinstava; posvećuje razum, jer je Isus »svijetlo, koje prosvjetljuje svakoga čovjeka, koji dolazi na ovaj svijet.« (Iv., I.). I to prosvjetljivanje biva ne samo preko Kristove nauke, nego neposredno preko Kristove osobe, koju u svetoj pričesti primamo; tada se duh Kristov spaja sa dušom pričesnika te joj podjeljuje svijetlo, koje tjera svaku opsjenu, raspršava svako neznanje, odstranjuje sve zablude. U svetoj se pričesti nekako prstom dotičemo ispraznosti tjelesnih dobara, dotičemo se ludosti i taštine ovoga svijeta; tada bolje razumijemo, kako je »mudrost ovoga svijeta pri Bogu ludost«. (I. Kor., 3, 19). U sv. pričesti duša nekako proćućuje sam život Isusov; upija Njegove nauke i Njegove

namjere. Takve duše postaju vjesnice Božje moći i Božje ljubavi. Takva se nauka ne crpi iz knjiga nego se usisava iz nepresušnog vrela euharistijskog Isusovog srca. Crpit ćete vodu iz vrela Spasiteljevih.

U SVETOJ PRIČESTI »DUŠA SE NARESUJE KREPOSTIMA«. To su riječi dekreta svetog Zbora od 20. prosinca g. 1905. »Dvije vrste ljudi«, — kaže sv. Fanjo Saleski »moraju se često pričestiti: savršeni, da se približe prauzoru savršenstva; jaki, da ne zaspu; slabi, da ojače; bolesni, da ozdrave; zdravi, da ne obole.« Nije lako čovjeku vjerovati i pokoru činiti. Na zlo sklona ljudska narav uvijek iz svoga korijena baca divljake i rađa zle plodove. Na taj divlji korijen valja ukalamiti pitomu njegu; na starog čovjeka grijeha, valja ucijepiti novog čovjeka milosti. A to biva preko svete pričesti; — tad se s okom Božje milosti ucjepljuju u našu divlju i grijehom pokvarenu narav. I tada naša duša postane sposobna da daje plodove milosti i Božje ljubavi. Sveta pričest u nama povećava posvećujuću milost, a ta milost goni dušu (II. Kor. 5, 14), da radi u pravcu namjera Kristovih. Povećavanje milosti posvećujuće, odnosno povećavanje ljubavi prema Isusu nije drugo nego što veće podvrgavanje svoje volje volji Božjoj, sve do potpunog suglasja, a to je baš vršak kršćanske kreposti, to je savršena ljubav.

»Već je mnogo,« piše Lehen, — »već je dovoljan razlog pričešćivati se, ako te sveta pričest podržava u posvećujućoj milosti, a ti pri njoj ustraješ, makar u slaboj i nesavršenoj, ali ipak iskrenoj, pravoj i dobroj volji; jer to osigurava vječno spasenje i ustrajnost u njoj, može se obično smatrati kao znak pravoga napredovanja u dobru (krepost), ma bilo sakriveno i ne osjećalo se.«

ČESTA SVETA PRIČEST

»ŽELJA JE ISUSA KRISTA I CRKVE, DA VJERNICI PRIMAJU SVAKI DAN SVETU PRIČEST.« Sveti Tridentski Sabor, imajući pred očima neizrečena bogatstva milosti, koja dolaze vjernicima iz svete pričesti, napisao: »Želja je sv. Sabora, da se vjernici pri svakoj misi, koju slušaju, pričeste i to ne samo duhovno, već i primanjem pravog euharistijskog sakramenta. Ova je želja suglasna želji Isusa Krista, kad je ustanovio ovaj božanski sakrament. Kao što su se Židovi, »prosljeđuje dekret,« svaki dan hranili manom, tako svaki dan može duša jesti ovaj kruh, te dobiti okrepe i pomoći. Nadalje htijući da u Očenašu isprosimo naš svagdanji kruh, ovim, kako svi crkveni oci uče, mora se razumjeti nesamo tjelesna hrana, već euharistijska hrana, koja je dnevna hrana duše.«

Ove auktoritativne riječi dekreta posve su jasne. Krist i Crkva Njegova žele, da se vjernici često, dapače svaki dan pričeste; uvijek kad svetoj misi prisustvuju; jer kao što se svaki dan hranimo običnim kruhom, da podržavamo život tijela, tako bismo morali svakog dana blagovati ovaj euharistijski kruh, da se uzdržimo u životu milosti.

»SVRHA JE DNEVNE SVETE PRIČESTI JAKOST PROTIV STRASTI I LIJEK PROTIV GRIJEHA. Da vjernici pristupaju svaki dan božanskoj gozbi, žele Isus Krist i Crkva osobito radi toga, da vjernici sdruženi s Bogom u sakramentu crpe od njega snage, da ukrote strasti, i da se čuvaju smrtnih grijeha, kojima je izložena ljudska slabost.« (Dekret sv. Zbora).

Prvi dakle učinak sv. pričesti jest podržavati život duše, život milosti. Već je sv. Bernard jasno rekao, da Oltarski sakrament u nama otklanja prirodu smrtnom grijehu i umanjuje sklonost lakome

grijehu. Sveta pričest postojano zatvara luknjice, koje na lađici naše duše otvaraju laki grijesi, i radi kojih bi ona mogla potonuti; a istodobno nam sveta pričest daje silu i vještinu, da lađicom života upravljamo tako, da umaknemo vihorima strasti i možebitnom brodolomu. Kolika je to blagodat!

Napose je sveta pričest, kako se duhovito izrazio jedan sveti otac, »vino, koje rađa djevice«. Sveta pričest gasi u nama žar požudne strasti u onoj namjeri, u kojoj ona po svojoj prirodi u nama raspaljuje žar Božje ljubavi. Sveta pričest posvećuje duh, i na neki način posvećuje tijelo, te ono lakše svladava putene naslade. Tijelo Kristovo, sama nevinost, kad se združi sa čovječjim tijelom, daje čovječjem tijelu od svoje čistoće, od svoje nevinosti. Tijelo Kristovo posvećuje tijelo čovječje podvrgavajući ga duhu i Bogu. Sveta pričest ublažuje prežestoku sklonost sjetilnim užicima; ulijevajući ljubav prema pokori i trapnji čuva tijelo od truleža i grijeha. Zato imade na svijetu čistih duša, to su osobe, koje se često pričešćuju. Sam ih Božji Jaganjac miluje, kao što je milovao svetog Ivana, kojemu je dopustio, da se nasloni na njegova prsa; kao što je milovao i druge svete djevice, s kojima je općio u najsvetijim odnosima najčišće ljubavi. Da dakle budemo čisti i lijepi, u svetoj pričesti približimo se Bogu, izvoru svake ljepote.

Sveta pričest nesamo da čuva dušu od smrti, već u njoj razvija i život milosti. Kršćanin, koji u sebi nema Krista, koji u njemu djeluje, teško se miče pod bremenom života. Ako kršćanin nije duboko uvjeren, kako su pokora i mrtvenje, kršćanska krepost i Božja ljubav potrebite za spasenje, ne može nego tamarati po tmini; bez vedrine duha, bez veselja srca, bez odvažnosti volje, ne može nego da provodi čisti zemaljski život, život putenosti, život nevrijedan sinova Božjih. Naprotiv du-

ša s Bogom sjedinjena po milosti, koja se u svetoj pričesti neprestano umnaža, od dana u dan postaje sve odvažnija, njezina je krepost sve veća, njezina ljubav sve toplija. To najbolje vidimo kod vjernika drevne Crkve.

PRVI SU KRŠĆANI »BILI POSTOJANI U NAUCI APOSTOLA I U LOMLJENJU HLJEBA«. Te je riječi napisao sv. Luka (Djela ap. 2, 42), koji je bio neposredni svjedok, kako su vjernici drevne Crkve često primali svetu pričest. To nam potvrđuju riječi gornje spomenutog dekreta.

»Prvi kršćani, shvaćajući ovu Božju volju, svakog dana dolažahu tom stolu života i jakosti. A to se događalo i u kasnijim vjekovima, ne bez velike koristi za savršenstvo i svetost. Tek kad se pobožnost počela gasiti poradi otrova jansenizma, onda se tek počelo raspravljati i o nužnim dispozicijama za čestu i dnevnu svetu pričest, te se došlo do toga, da se smatralo, kako su rijetke osobe bile dostojne da se često pričešćuju, drugim bi se dozvolilo jednom na godinu ili jednom na mjesec, ili najviše jednom na sedmicu; a nekoje su osobe (udate, trgovci) bile isključene iz pohađanja te nebeske hrane. Takav običaj nije Crkva nikada odobrila. Ali uza sve to uslijed jansenističke zaraze postavljale su se i sa strane boljih učitelja teški uvjeti za primanje svete pričesti, premda su to primanje drugi učenjaci i pobožni ljudi olakšavali, te ne bi tražili većih dispozicija nego što se traži od onih, koji se svake sedmice ili svakog mjeseca pričešćuju. A što se tiče plodova, oni su obilniji kod dnevne, nego li kod sedmične ili mjesčne svete pričesti.« Od dnevne i česte svete pričesti počelo se popuštati onda, kad se ponovo u srcima ljudskim ta vatra zapali. Krist i Crkva pozivlju vjernike na čestu svetu pričest.

ŠTO SE ZAHTIJEVA ZA ČESTITU SV. PRIČEST. Za čestu, odnosno za dnevnu svetu pričest

zahtijeva se ovo dvoje: odsutnost smrtnoga grijeha i dobra nakana. Navodimo doslovno auktoritativne riječi već spomenutog dekreta:

»§ 1. Česta i dnevna sveta pričest, koju toliko želi Isus Krist i katolička Crkva, neka je dozvoljena svim vjernicima, kojemu drago razredu ili staležu oni pripadali; tako da se nijednom, koji se nalazi u stanju milosti te imade pravu nakanu, ne smije ona zaniijekati.

§ 2. Dobra nakana za svetu pričest sastoji se u tomu, da ne pristupamo svetom stolu iz običaja ili taštine ili obzira, nego da ugodimo Bogu, da se s Njime što tjesnije združimo po ljubavi i da se poslužimo ovim božanskim lijekom protiv svojih pogrešaka i protiv svojih slabosti.»

Riječi su dekreta jasne. Sva dosada ventilirana pitanja o nužnim dispozicijama za svetu pričest konačno su ovim riješena. Da sveta pričest postigne svoje općenite učinke, za koje je od Krista ustanovljena, da naime dušu brani i jača, dosta je da čovjek kršćanin bude bez smrtnoga grijeha, sa tvrdom odlukom, da ga već ne će počiniti. Ovo je dovoljno; jer uz tu odluku, sve će ostalo nadoći. Druugo se u strogom smislu ne traži.

Tko se dakle ne pričešćuje iz običaja ili iz taštine ili iz drugih čisto ljudskih motiva, već tko se pričešćuje da se pročisti od svojih grijeha, da umrtvi požudu, da se u krepostima vježba, da se s Bogom što tjesnije sjedini po ljubavi — a to mora nastojati svaki kršćanin — taj se može dnevno pričešćivati. Ljudima dobre volje time je kazano sve. Jao, ako se mi slabi ljudi ne poslužimo ovim najspasonosnijim lijekom da ozdravimo; jao, ako ne upotrebljavamo ovo sredstvo da se spasimo.

No jer se radi o stvari tako važnoj, gdje još nijesu uklonjene razne predrasude, navest ćemo i po-

biti neke uobičajene prigovore protiv dnevne svete pričesti.

NEKI PRIGOVORI PROTI ČESTE SVETE PRIČESTI. a.) »Ako se često ili dnevno pričeštim, priviknut ću se na to, pa ću to činiti iz običaja.« — Moguće, ako ne budeš nastojao imati dobru nakanu; ali ako se često pričešćuješ, priviknut ćeš se dobro pričešćivati; jer jedino sredstvo da se dobro pričestiš, jest to, da se često pričestiš. »Tko se bolje pričešćuje,« pita sv. Franjo, »onaj, koji se samo o Uskrsu pričešćuje, ili onaj, koji se dnevno pričešćuje? Pazite jednoga i drugoga za vrijeme pripreve i zahvale.«

b.) »Nije vrijedno započeti sa dnevnom svetom pričešću, ako se ne može nastaviti.« Iz toga ipak ne slijedi, da ne započneš; jer ćeš tek onda razumjeti, možeš li ili ne možeš nastaviti. Samo započni velikom ravnošću i ustrajat ćeš. Ali zato ne slušaj prišaptavanje tvoje nemarnosti, nego glas Božji, koji će ti dati milost, da ono, na što te pozivlje, doista i izvedeš.

c.) »Ako započnem, ne ću moći podržavati taj običaj.« Ali svakako iskoristi raspoloženje, što ga sada imaš, pa započni, a budućnost pripusti Bogu. Barem ne propusti pričestiti se onda, kad možeš. Dobra će namjera nadoknaditi samo djelo. Ti sam dobro počni, pa ćeš nedvojbeno nastaviti.

d.) »Ali ja nemam vremena.« Moguće, da ga doista nemaš; moguće, da si svaki dan od jutra do večera zaposlen, da osiguraš sebi ili drugomu materijalni opstanak. No ako ne možeš svaki dan, a ti idi svake nedjelje. Uostalom Isus Krist je ustanovio sv. pričest kao svagdanju hranu za sve vjernike; On nije htio da budu od nje isključeni oni Adamovi sinovi, koji se moraju hraniti u znoju svoga čela; nije htio isključiti veći dio onih, koji u Njega vjeruju, koji vrše Njegove zapovijedi; nije

htio isključiti »siromahe duhom«, kojima je određeno prvo mjesto u kraljevstvu nebeskomu. Baš ove — radnike, težake — Isus pozivlje: »Dodite k meni svi, koji ste opterećeni, i ja ću vas utješiti.«

e.) **»Ali ja nijesam dostojan.«** A kada ćeš postati dostojan? Možda onda, kad sv. pričest primiš jednom na godinu? Nitko nije dostojan da Boga primi; jer je On neizmjeran; ali onda morali bismo se svi mi slabi ljudi zauvijek isključiti od sv. pričesti. Zar je sv. pričest ustanovljena za Anđele, a ne za slabe ljude, opterećene raznim slabocama, da ne poginu na putu u vječnosti? Ne gledaj toliko na svoju nedostojnost, koliko na želju Isusovu. On će te učiniti dostojnim!

f.) **»Ja ne ćutim dovoljno pobožnosti.«** — Dopuštam, da ne ćutiš ganutljive pobožnosti do suza. Ali i ta ti ne treba. Dovoljno ti je, da živiš u čvrstoj odluci, da ne ćeš smrtno Boga uvrijediti. Ne će unići u kraljestvo Božje oni, koji i sa ganućem srca govore: »Gospode, Gospode«; već oni, koji budu izvršili volju Oca nebeskoga. To su riječi Kristove. Nježna i čuvstvena pobožnost može postojati i bez milosti, ali čvrsta i postojana volja, da ne ćeš Boga smrtnim grijehom uvrijediti, ne može postojati bez Božje milosti. Baš da se u toj nakani postojano uzdržiš, često pristupaj k stolu Gospodnjem. Sveta je pričest najdjelotvornije sredstvo posvećenja; ona je nužna hrana duše, svagdašnji njezin hljeb; zato želiš li s Bogom živjeti sada i u vječnosti, a ti se često hrani ovim Kruh^{om} života.

Za dušu, koja želi Boga služiti, nema opravdanih razloga, da ne pristupa svetoj pričesti. Više nego li sebi, ona bi morala vjerovati Bogu, Crkvi, ispovjedniku. Žalibože tako se više puta ne radi!

KAKO ĆEŠ PRISTUPITI NA SVETU PRIČEST. Na svetu Pričest pristupaj:

a.) **»Punom vjerom.«** Vjera će ti otvoriti Srce Božje; uniđi slobodno i uživi se u ljubav Isusovu spram tebe;

b.) **velikim ufanjem** u dobrotu i moć Isusovu. Isus, koji ti se u obliku kruha sav daje, dat će ti u svojoj svemogućnosti sve potrebite milosti, da na putu borbe ustraješ do konačne pobjede;

c.) **dubokom sabranošću** usredotočujući sve moći svoje k izvoru svake dobrote i ljubavi Isusu Kristu;

d.) **živom željom**, promatrajući jednim okom svoje siromaštvo, a drugim neizmjerano Božje milosrđe, koje se u sakramentu sakriva. Žedan hrli tom izvoru vode žive; gladan, toj bogatoj trpezi; siromašan, tom blagu neizmjernom;

e.) **poniznim počitanjem** prema neizmjernom Božjem dostojanstvu, s kojim u velikoj opreci stoji tvoja nedostojnost;

f.) **sinovskom ljubavi** prema Isusu, promatrajući taj tako mili način, što ga je Isus odabrao, da se s tobom sjedini.

Pristupi u dubokoj poniznosti, skrušenosti, udivljenju, a osobito pristupi sa žarkom ljubavi; ljubav staviti će ti na usne riječi najzgodnije, a u srcu čuvstva najiskrenija. Zato ti ne treba molitvenika.

Poslije svete pričesti postupaj ovako:

a.) Nekim svetim udivljenjem neposredno iza pričesti sakupi se oko svoga Spasitelja u čuvstvu žaljenja, što Mu ne možeš naplatiti sve ono, što si od Njega primio.

b.) Pokloni mu se sa svetim Anđelima, koji su oko tebe. Pokloni Mu svoj razum, svoje srce, svoju maštu, svoja osjetila, svega sebe.

c.) Zahvali Mu, u pomoć pozivljući sve Anđele i Svece, da Mu pjevaju hvalu i slavu.

d.) Predaj Mu se sasima u službu pripravan, da u svemu slijediš Njegovu volju. Govori Mu sa Samuelom: Govori, Gospode, jer sluga tvoj sluša. I slušaj sve, što bude Gospodin iza svete Pričesti srcu tvojemu govorio.

e.) Prosi od Njega milosti, da savjesno vršiš svoje dužnosti; da slijediš Njegova nadahnuća, da ti poveća vjeru, ufanje i ljubav; moli za sve druge potrebe, koje bude onda tvoje srce osjećalo. Moli za one, koji su se tvojim molitvama preporučili, vrijeme ti je to najzgodnije; moli za papu, za biskupe, za svećenike, za dombovinu, za obraćenje grešnika, za umiruće, moli za sve. Kad budeš primoran ostaviti crkvu, nastoj što dulje u srcu podržavati duh sabranosti.

Hrani se, draga dušo, Kruhom života i živjet ćeš u vijeke. Ako ga sada gledaš i blaguješ pod otajstvenim prilikama kruha, ti ćeš ga jednom gledati prosvijetljena u slavi, i On će biti nagrada i ljubav tvoja u vijeke vjekova. Amen.

VJEŽBAJ SE U BOŽJOJ PRISUTNOSTI

Da uzmogneš napredovati u pobožnosti te uvijek ostati budan na Božja nadahnuća, nastoj uvijek duhom stupati u Božjoj prisutnosti.

ŠTO JE VJEŽBA U BOŽJOJ PRISUTNOSTI?

Vježba u Božjoj prisutnosti. Vjerska je istina, da je Bog posvudan. On, koji je sve stvorio, svojom moći sve uzdržava i sa svima sa svojom providnošću upravlja. Napose Bog uzdržava i upravlja čovjekom, koji je Njegova slika i prilika. Napose Bog boravi u čistoj duši kao u hramu. Vježba u Božjoj prisutnosti nije no duboko vjersko uvjerenje, da

nas Bog uzdržava kao naš stvoritelj, da se za nas brine, da nas svagdje vidi, da nas svagdje sluša, da pozna sve pa i najtajnije naše misli i želje, da prati naša djela. Iz ovog vjerskog osjećaja rađa se u duši nastojanje, da se Bog svugdje prisutan ne vrijeđa ni mislima, ni željama ni djelima; uopće nikako; već da Mu se svagdje iskazuje dužna čast.

Koristi vježbanja u Božjoj prisutnosti:

a.) Ko stupa u Božjoj prisutnosti, taj lakone griješi; odvraća ga od grijeha spasonosni strah Božji. Podanik ne će u prisutnosti svoga poglavara prestupiti njegove zapovijedi; niti će zločinac počiniti zlo djelo pred sućem, koji ima da ga sudi; pa mislim, da ni kršćanin, koji znađe, da Bog »promatra dobre i zle« (Ps., 15. 13.), ne će svojim životom da izazove Njegovu osvetu. Takav spasonosan strah, po riječima sv. Bazilija, bio bi za svakog vjernika sigurno sredstvo protiv svakoga grijeha. Ali sa svim pravom tuži se kralj David: »Nema Boga ispred očiju njihovih, i zato izopačili su se putevi njihovi.« (Ps., 6, 27.). Ukoliko vjerujemo, da nas Bog vidi, utoliko se strašimo ispred tolikog suca sagriješiti,« lijepo kaže sv. Ignacij mučenik.

Napose u putenim napastima može misao na Boga prisutnoga dušu odvratiti od ponora. Josip Egipatski u teškoj kušnji zavapi: »Kako da zlo djelo učinim u Božjem prisustvu?« A čista Suzana u sličnoj prigodi uzdiše: »Bolje mi je upasti u vaše ruke, nego da sagriješim u Božjoj prisutnosti.« (Da nijel 13, 20.). I tako su obadvojica pobijedili.

b.) Tko stupa u Božjoj prisutnosti, taj uživa Božju pomoć. Kad se mi sredstvom Božje prisutnosti s Bogom sjedinimo, tada On vojuje s nama, On nam pomaže, da svladamo razne poteškoće u borbi protiv zla. Bog reče Abramom: »Ja

sam Gospodin svemogući, stupaj ispred mene i bu-
di savršen.« Htio mu je kazati: Ja sam Gospodin
svemogući; ako budeš mene uvijek imao u pameti,
ja ću s tobom upravljati, da ne skreneš stramputi-
com nepravde; ja ću ti svagdje pomoći. I tako je
doista i bilo; Bog je svemoćnom svojom desnicom
vodio svetog Patrijarhu kroz tako duge staze živo-
ta njegova.

c.) Tko stupa u Božjoj prisutnosti,
taj napreduje u pobožnosti. Sveti Lovro
Justinijan piše: »Nema djelotvornijeg sredstva, da
ukrotiš odmetnu put, da pridobiješ čistoću srca, da
se uspiješ do najvišeg stepena kršćanske kreposti,
koliko mišljenje, da se nalaziš ispred Boga svog su-
ca, koji te svagdje vidi. Što smo mi Bogu bliži
umom i srcem, tim je i On nama bliži svojim milo-
stima; tim obilnije donosimo plodove savršenstva.
Zato da se s Bogom sjediniš, vježbaj se u Božjoj
prisutnosti.« »I ova vježba,« primjećuje sv. Bernard,
»ne smije se nikada prekinuti, pa ni za vrijeme
bolesti; već baš onda, kao i za vrijeme zaposlenosti
mora se ona podvostručiti, pa može i samo razma-
tranje zamijeniti. Kao što nema časa u ljudskom ži-
votu, da čovjek ne uživa od Božje dobrote, tako ne
bi smjelo biti časa, u kojem se ne bismo Boga sje-
ćali.« Ova je vježba prava i neprestana molitva,
koju pobožna duša ne će nikada propustiti.

KAKO DA BOGA PREDSTAVIŠ?

1. Pomoću mašte, predočujući Ga, kako te mi-
lo gleda i rad tvoj blagosilja; slušajući Ga, kako
te u kušnjama tješi i sokoli. Ova se vježba prepo-
ruča kao priprava na razmatranje. Valja ju obaviti
neusiljeno i mirno; upotrebiti ju, koliko je nužno,
da se ne rastresemo. Osobu božanskoga Spasitelja
valja po mogućnosti predstaviti u onakvom obličju

i kretnjama, da u nama pobude poćitanje i ljubav.
Bolja je vježba:

2. Pomoću vjere. Vjera nas ući, da je Bog
svagdje prisutan po svojoj biti (per essentiam), po
svojoj nazoćnosti (per praesentiam) i po svojoj mo-
ći (per potentiam). Vježbom u Božju prisutnost,
mi si ovu vjersku istinu prisvajamo pameću, srcem,
radom; mi naime na Boga nazoćnoga mislimo, mi
Ga ljubimo, mi za Njega radimo. Ovakvo vjerova-
nje napunit će nas sinovskim strahom prema na-
šem nebeskom Ocu, a taj će nas strah saćuvati od
grijeha. »Gdje napokon da idem ispred oka tvoga
i gdje da pribegnem ispred lica tvoga? Ako uza-
dem na nebo, tamo si; ako silazim u pakao, i tu
si. Ako s jutra poletim kraj mora, i tamo će me
zahvatiti desnica tvoja.« (Ps., 138). Još si možemo
Boga predstaviti:

3. Promišljajući Boga u sebi. Premda je Bog
posvuda, On najradije boravi u čistoj duši; tu nam
je On najbliži; tu Ga možemo najlakše naći.

»Mnogo sam te tražio izvan Tebe, a Ti bora-
viš u meni, samo da ja želim Tebe,« vapije je sv.
Agustin. »Ne znate, da ste hram Božji: da Duh
Božji stanuje u vama?« (I. Kor., 3, 16.) kaže sv.
Pavao. Zato pridržite kod sebe tog nebeskoga gosta
i navratite se k Njemu svaki put, kad vas pritisnu
brige, napasti i sumnje. »Hram si,« govori ti Zlato-
ust, »ne traži drugo mjesto; Bog ti je uvijek blizu.
Gdjegod se nalazio možeš svoj hram podići.« Ako
Boga ljubiš, On je u tebi: »Ako mene tko ljubi, to
će ga i moj Otac ljubiti i mi (Sv. Trojstvo) ćemo
k njemu doći i kod njega ćemo se nastaniti« (Iv.,
14, 21). Sv. Franjo Saleski ovako svjetuje svoju
Bogomilu: »Nemoj da se ne bi češće svraćala u sa-
moću svoga srca, dok budeš tijelom među ljudima
i u poslu. Nemoj da te u tomu sprijeći sila svijeta
oko tebe, jer je taj svijet samo oko tvoga tijela, pa
tvoje srce ostaje pred samim Bogom.«

4. **Predstavljajući Boga u prirodi.** Priroda je doista divno djelo Božje; ona neprestano svome Stvoritelju pjeva pjesmu hvale i zahvale. Tu je pjesmu razumio pobožni kralj David, kad je pozivao sve stvorove, more i rijeke, dubine i visine, stabla i cvijeće, životinje i sve bez razlike stvorove, da pjevaju hvale vrhovnom Gospodaru, koji ih je stvorio. (Brevir, Benedicite) Razumio je tu pjesmu i sv. Franjo, kad se u Gospodu pobratimio sa »bratom vukom« i sa »sestrom smrti«, napose sa »sestricama ptičicama«, koje je pozivao, da hvale Gospodina, i čijem bi se cvrkutanju sam pridružio. Razumio je tu pjesmu i opat Franse, utemeljitelj trapista, koji bi odmah, kad bi iz svoje samotne ćelije promatrao doline, brežuljke, ptice, cvijeće, nebo, sunce, svoj duh podignuo na Stvoritelja veličajući Njegovu moć, mudrost i ljubav. Pripovijeda se o nekom drugom pustinjaku, da bi mu se šetajući po livadama pričinilo, kako ga travčice i cvijeće kori poradi njegove nezahvalnosti spram Boga; tako bi ih on štapom nježno udarao i govorio: šutite, samo šutite, vi me zovete nezahvalnim, govorite, da vas je Bog za mene stvorio i da Ga ne ljubim; već sam vas razumio, šutite i ne korite me više. (Kod sv. Alfonsa).

Priroda čistim i svetim dušama doista pruža mistične ljestvice, kojima se one uspinju do Boga. Oh da, tražimo u prirodi Boga, pa će ona za nas biti najvelebnija pojava moći mudrosti i ljubavi Božje.

VJEŽBU U BOŽJOJ PRISUTNOSTI OBAVI:

a.) Uopće posve mirno, bez naprezanja, onako, kako ti bude u raznim prilikama moguće. »Samo ćemo na nebu neprestano na Boga misliti; na ovoj zemlji je to nemoguće. Poslovi, razne potrebe nas tako lako vuku kojekuda, te koliko nastojali, na ovome svijetu ne možemo biti kao Anđeli.« (Sales).

b.) Dobrom nakanom, kojom ćeš Bogu prikazati sve misli, želje i djela. Najbolje bi bilo, kad bi pri svakom poslu obavio tu dobru nakanu; ali to je prilično teško; obavi je barem pri težim poslovima. Probudi je svakako pri jutarnjoj molitvi. Dobra nakana posvećuje djelo; jer Bog toliko ne gleda na djelo, koliko gleda na način i nakanu, kojom ga obavljaš.

c.) **Uzdasi.** Uzdigni često svoje srce Bogu uzdasima, tim kratkim molitvicama, koje raspaljene živim čuvstvima ljubavi poput strelice ranjavaju i na milosrđe ganu Srce Božje. Bog će tada to srce pročisti, rasvijetliti, utješiti, ohrabriti, umiriti, pa ti ga povratiti. Tvoje će srce postati Božje. Govori često sa Prorokom: »Što tražim na nebu, što drugo hoću na zemlji, nego Tebe, Bože moj? Ti si Bog srca moga i baština moja uvijek.« (Ps. 72, 25). Pusti, neka srce govori Gospodinu svojim jezikom prosto, nesuvislo, isprekidano; iskrice su to, koje periodično eksplodiraju, a kad su česte, one zapaljuju silnu vatru, i, neka mi se dozvoli uporedba, te male i postojane eksplozije velikom brzinom tjeraju automobil naše duše spram Boga. Tako su činili oni stari pustinjaci, čiji su uzdasi usred neprekidnog ručnog rada bili kratki i česti. Kratku i brzu strelicu ništa ne zaustavlja na putu; srce nema vremena da se rastrese, već bez zapreke prodiere gore pram neba. Kad je srce vruće, ne će tih strelica nikad uzmanjkati. One će te držati u telefonskoj vezi s Bogom.

Da dakle Boga ne vrijeđaš i da što savršenije Njegove zapovijedi ispunjaš, nastoj uvijek u duhu imati Boga nazočna u svim svojim mislima, riječima i djelima.

PITAJ SAVJET U ISPOVJEDNIKA

NA PUTU KREPOSTI TREBA TI VODIČA.

Put kreposti nije jasno trasiran; ima na njemu staza i stazica, koje su obrasle travom, a imade i stramputica; na tom putu mogao bi zabasati. Treba ti vodiča. Ti pogledom na sebe nijesi dovoljno objektivan, varavo samoljublje sakriva ti tvoje pogreške, opravdava tvoje zle strasti, uljepšava grešne navike. Ti kadgod najmanje vidiš ponor, koji ispred tebe zijeva. Zamka je zastrta travom, ako ne i cvijećem. Treba da te netko postojano upozorava, na stramputice; na napore, na zamke, koje te na putu kršćanskog života stizavaju, a to će biti tvoj duhovni vođa!

Život pobožnosti jest život podložnosti i odricanja, život poniznosti i mrtvenja, a u tebi rogobori požuda tijela i oholost života (Sv. Ivan); lako te one mogu svesti na stramputicu. U tebi čisto bijesni oluja, tada tako, da ti iz ruku ispane kormilo zdravog suda i straha Božjeg. Manjka ti sloboda duha, da pravo sudiš; manjka ti znanje i iskustvo, da pravu mjeru pogodiš. I tada ti treba pomoći, treba ti savjeta. »Jao si ga samcu!« kaže Duh Sveti. »Ne osloni se na svoju mudrost, već pitaj savjet u drugoga.« Da Bog tuče našu oholost, hoće da ljude vodi ljudima; »sicut coeui sine ductore sic et homo sine ductore, rectam viam vix graditur — kako zabasa slijepac bez vodiča, tako i duša bez duhovnog vođe,« kaže sveti Augustin.

NA PUTU POKORE ILI NA PUTU ČIŠĆENJA TREBA TI DUHA UMJERENOSTI, da mjere ne prevršiš. Početnici na putu čišćenja to su duševni bolesnici, koji svoje bolesti dovoljno ne poznaju. Strasti ih lako zavode, svijet prevari, mašta općara, srce zavede, samoljublje prevari. I ti jadnici lako stradaju. Da se riješe nekih napasti, prihvaćaju

se teških pokora, dugih molitava; ali će brzo sve to ostaviti, ako se one napasti ne oslobode. Iz jedne skrajnosti prelaze u drugu. Na putu pokore treba doista odvažnosti, ali još više na tom putu treba razboritosti i trijeznosti. Prerevni početnici na putu pokore prečesto toga nemaju. Treba im vodiča, da ih među dvije skrajnosti slobodnjaštva, i pretjerane pokore vode srednjim putem umjerenosti.

TREBA TI SAVJETA, DA TE SVIJET NE ZAVEDE NA KRIVE PUTEVE. Đavo i opaki ljudi, njegovi na svijetu pomagači, na sto načina, sa krivim naukama i opakim primjerima čine sve moguće, da neiskusnu dušu odvrte od puta pokore i kršćanske kreposti. Razotkriti tu đavolju lukavost, raščiniti njegovu bezmisleni sofisteriju, odbiti zamamnu čašu grešnih užitaka, koju zli svijet kao »opravdanu potrebu« nuđa, obeskrepi logiku puti i grijeha, u stanovitim prilikama može samo prosvijetljena duša, koja iz svog iskustva kao i iz Božjeg nadahnuća, pozna je zamamne puteve grijeha kao i lukavost neprijatelja. To je duhovni vođa.

TREBA TI SAVJETA, DA UPOZNAŠ ZLATNU SREDINU KREPOSTI. Krepost bo stoji u zlatnoj sredini; između nešto previše i nešto premalo. Prevelika dobrota prelazi u sladunjavost; premala dobrota graniči sa tvrdoćom srca; a prava dobrota uopće je jedna, ona nema ni premalo ni previše. Nije pojedincu lako pogoditi tu zlatnu sredinu između previše i premalo. Djela vanjske revnosti, djela pokore i pobožnosti, kao što već spomenusmo, mogu te upropastiti, ako u njima prevršiš mjeru. Pretjerana revnost znade biti i žučljiva; prekomjerna pokora može te dovesti do stanja da ti postane nemoguće vršiti i zapovijedana djela. Imade osoba, koje hoće da vrše sve čine pobožnosti, a međutim propuste svoje zvanične dužnosti. Imade

i priprostih duša, koje misle, da se drugačije ne mogu ugnuti nekoj grešnoj prigodi, nego da se povuku u potpunu samoću. Imade muževa, koji da obrane svoj povrijeđeni ponos, upotrebit će sredstva nedolična, a možda i grešna. Svi ovi griješe, kako se kaže, ili ex defectu ili ex excessu; oni se u svojim činima ne drže stalne mjere; mjeru ili previše ili ju ne dostignu.

Pogoditi u ovim i sličnim okolnostima zlatnu sredinu nije lako. I mi je redovito ne pogađamo. Tu sredinu bolje vidi osoba, koja nas iz izvjesne daljine gleda i koja ne stoji u vrtlogu naših interesa. Ona će lakše upoznati naše duševno stanje nego li mi sami; ona će nam pokazati tolike uloge sebeljublja i taštine, koje mi bacamo na tezulju naših osobnih interesa. Mi smo pogledom na sebe premalo objektivni, premalo uravnoteženi. Lakše će vagu tvojega srca staviti u ravnotežje tvoj duhovni vođa, kojemu si ti otkrio sve tajne nabore svojega srca.

TREBA TI SAVJETA, DA U SEBI RAZLIKUJEŠ DJELOVANJE PRIRODE OD DJELOVANJA MILOSTI. Što više napreduje duša na putu kreposti, više đavao umnožava napasti i varke. I pobožne duše nijesu uvijek u stanju da razlikuju nadahnuća, koja dolaze od Boga, od prišaptavanja, koja dolaze od naravi, od samoljublja, od đavla. Imade pobožnih osoba, koje misle, da ih Bog neposredno u molitvi nadahnjuje; one će svako, i manje opravdano ganuće srca pripisati Božjoj objavi. To je stanje vrlo pogibeljno. Vrlo je teško takve duše, koje inače mogu biti živčano oslabljene, umom omeđasene, svojim osebnim sudovima previše priljubljene, a uz to tašte, da teško je te tvrdokorne sveće povratiti na jedino pravi put poslušnosti. Jedini put za takve nesretne žrtve svojih iluzija je duhovni vođa; muž prokušane kreposti i iskustva, koji će na vrijeme, mirno i ljubezno, ali is-

todobno odučno i do potrebe oštro upozoriti ih na zablude, kojima su na lijepak pale.

TREBA SAVJETA NA VIŠIM STUPNJEVIMA KONTEMPLACIJE. »Ako te je Bog na te više stupnjeve podignuo, da ti se na toj visini pogled ne zamagli, treba ti vješte ruke, da te pridrži. Tamo nastupaju pasivne kušnje, suhoće, dosade, strah od Božjeg suda, teške napasti, nemogućnost običnih načina molitve i druge omaglice. Pa onda, kad te duše počimaju uživati slatkoće kontemplacije, to stanje zahtijeva toliko diskrecije, poniznosti, poučljivosti, a osobito toliko razboritosti, da se uzmogne uskladiti pasivnost sa aktivnošću, da je nemoguće ne zabluditi bez savjeta vrlo okretnog duhovnog vođe.« (Tanquerey).

Zato izvodimo ova:

PRAVILA DUHOVNOG VODSTVA. a.) »Ako hoćeš putem svetosti, potraži čestita muža, koji će te voditi. On mora biti pun znanja, pun ljubavi, pun razboritosti. Izaberi jednoga između tisuća, jer je za tu službu manje sposobnih, nego bi se smjelo reći. Isprosi ga od Boga, a kad ga nađeš (ne mora uvijek to biti ispovjednik) ostani čvrsto uz njega i ne traži drugih, nego hodi prostodušno, ponizno pouzdano, pa ćeš presretno putovati.« (Sales, Bogomila 22).

b.) Svjetuj se s njime u svemu. Ne pripusti se svome duhu u ničemu. Ne poduzmi ništa bez njegove privole. Ne sakrivaj mu ništa, sve radi samo preko njega, kao jedinog za tebe Božjeg zamjenika na zemlji.

c.) Podnosi mirno, ako te duhovni vođa kara i opominje, i nemoj svojom neumrtvenošću učiniti, da se njegova skrb i čista ljubav umanji. Uzmi od njega gorki lijek, koji te liječi.

d.) Slušaj marljivo i provodi sve, što ti kaže.

e.) Ne govori o njemu ni u pohvalu ni sa priekorom. Između tebe i njega neka svjedokom bude samo Bog. Ljudski interesi, a još manje ču-tilna ljubav nema tu mjesta. »Priateljstvo između duhovnog vođe i pokornika treba da je čisto, posve čisto, posve duhovno. Oh, Bože! Kako je rijedak pojav oganj bez dima. Oganj ljubavi Božje ne dimi, dok je čist, ali ako se počima kvariti, tad izdiše dim nemira, nereda i neurednih nagnuća.« (Sales).

Ovisi o svom duhovnom vođi, pa ne ćeš na putu kreposti zabasati. Bog će tvoju poniznost i poslušnost nagraditi, i ti ćeš u pravoj pobožnosti napredovati.

ZADNJA RIJEČ

Mi smo, dragi čitače, sa svojim teorijskim naukama zasad pri kraju. Te nauke sada ti provodi u praksu. Označili smo ti put kršćanske pobožnosti, put Božje službe, put, koji te vodi do Boga, do spasa tvoje duše. Taj put pokore mjestimice je hrapav i posut trnjem; ali se ne boj, brate, stupati putem, kojim te Razapeti Spasitelj vodi u raj. Često se Bogu moli, razmatraj o vjerskim istinama, čitaj pobožne knjige, često ispituju svoju savjest, skrušeno se ispovijedaj, često se pričešćuj, uvijek stupaj pred Bogom svugdje nazočnim i Bog će te preko tvog duhovnog vođe podizati na sve to više stepene kršćanske pobožnosti, dok se taj život milosti, iza tjelesne smrti ne prometne u vječno uživanje. Amen.

Sadržaj

ŠTO JE POBOŽNOST?

Krivi pojmovi pobožnosti	3
U čemu se sastoji prava pobožnost	8
Svaki kršćanin može postati pobožan	11
Svaki je kršćanin dužan postati pobožan	14

KAKO ĆEŠ POSTATI POBOŽAN?

Moli se pobožno	18
Što mi činimo u molitvi?	18
U molitvi se duša spaja s Bogom	20
Molitva je svima potrebna	22
Bog će stalno uslišati naše molitve	27
Za koju stvar se moramo moliti?	30
Usmena molitva	33
Koje molitve da molimo?	38
Kako da molimo?	42
Razmatraj o vjerskim istinama	47
Kako ćeš razmatrati?	47
O čemu ćeš razmatrati?	52
Korist razmatranja	55
Čitaj pobožne knjige	60
Ispituju svoju savjest	64
Dnevno ispituju svoju savjest	64
Skrušeno se ispovijedaj	70
Često pristupaj sv. Pričesti	74
Korist svete Pričesti	74
Česta sveta Pričest	77
Vježbaj se u Božjoj prisutnosti	84
Što je vježba u Božjoj prisutnosti?	84
Kako da Boga predstaviš?	86
Pitaj savjet u ispovjednika	90
Zadnja riječ	94

MOLITVENICI

KRUH NEBESKI

Najpotpuniji i od sviju hrvatskih biskupa preporučeni molitvenik. (Sve molitve i pjesme za javno moljenje.) Sa slikama. Cijena 15 din. (u koži i zlatorez 60 dinara).

SVAGDANJI POKLON PRESVETOM OL-TARSKOM SAKRAMENTU

Priredio Msgr. dr. Ferdo Rožić.
Cijena 15 dinara (u koži 60 din.)

BOŽJI SIJAČ

Molitvenik za seljački i radni narod. — Sastavili Dr. D. Hren i prof. P. Grgec. — Cijena 15 dinara (u koži 60 dinara).

NASLJEDUJ KRISTA

Razmatranja od Kempenca. Prijevod Dra Stj. Bosanca — Cijena 25 dinara (u koži 60 dinara).

Od o. Ignacija Radića dobije se još:

BOG MEĐU NAMA

Razmatranja o Presvetoj Euharistiji — Cijena 10 dinara (uvezano 20 dinara).

Narudžbe prima

DRUŠTVO SV. JERONIMA, ZAGREB, Trg Kralja Tomislava br. 21.

Zdravlje

pomoću ljekovitih svojstava bilja upotrebom
„HERSAN ČAJA“

mješavine naročitih ljekovitih biljki po propisu doktora R. W. Pearsona, šefa liječnika u Bengaliji (Engleska Indija).

Dugogodišnjim iskustvom ustanovljena je vrijednost „HERSAN ČAJA“ i to sa nedvojbenim uspjehom kod oboljenja: ovapnjenja arterija, bolesti kolana krvi, ženskih bolesti, bolova kod menstruacije (mijena mješecnog pranja), migrene, reumatizma, bolesti bubrega, bolesti jetara, smetnja u želucu, otrovanja, zatvorenosti, gihta, crijevnih oboljenja, haemorhoida, općenitom i pre naglom debljanju, te proli žgaravici — „HERSAN ČAJ“ dobiva se u svim apotekama.

Uzorak šalje Vam badava :

R A D I O S A N , Z A G R E B
Dukljaninova ulica broj 1

Reg. S. br. 14001—1935

Naslovna slika: RASPELO PRED SELJAČKOM KUĆOM

Foto Tomée